

Mari Hyry, Kristiina Ikäläinen & Tiia Jylhä

SAIRAALAKOULUN HENKILÖKUNNAN KOKEMUKSIA NUORTEN ELÄMÄN- HALLINNAN TUKEMISESTA SAIRAALAKOULUSSA

SAIRAALAKOULUN HENKILÖKUNNAN KOKEMUKSIA NUORTEN ELÄMÄN- HALLINNAN TUKEMISESTA SAIRAALAKOULUSSA

Mari Hyry
Kristiina Ikäläinen
Tiia Jylhä
Opinnäytetyö
Syksy 2017
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijät: Mari Hyry, Kristiina Ikäläinen & Tiia Jylhä

Opinnäytetyön nimi: Sairaalakoulun henkilökunnan kokemuksia nuorten elämänhallinnan tukemisesta sairaalakoulussa

Työn ohjaajat: Seija Kokko & Pirjo Ylikauma

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2017

Sivumäärä: 55 + 3

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kuvailla sairaalakoulun opettajien ja ohjaajien kokemuksia haastavassa elämäntilanteessa olevan nuoren tukemisesta sairaalakoulussa. Kuvailevan tutkimuksen avulla saimme opettajien ja ohjaajien kokemustietoa sairaalakoulussa olevien nuorten tukemisesta sekä heidän näkemyksiä nuoren saamasta hyödyistä sairaalakoulun antamasta tuesta. Toitimme opinnäytetyömme eräässä sairaalakoulussa.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli, että valmista opinnäytetyötä voitaisiin hyödyntää esimerkiksi uusien työntekijöiden ja opiskelijoiden perehdyttämisessä. Tavoitteena oli myös, että opinnäytetyötä voidaan hyödyntää muualla, missä tehdään työtä haastavassa elämäntilanteessa olevien nuorten kanssa.

Opinnäytetyömme tietoperusta koostuu koulun merkityksen tarkastelemisesta nuoruudessa ja sairaalakoulun erityispiirteiden kuvaamisesta sekä nuoren haasteiden ja elämänhallinnan tukemisen näkökulmista. Tietoperustassa olemme käyttäneet ammattikirjallisuutta, muita julkaisuja ja internet-lähteitä. Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen tutkimus ja sen aineisto kerättiin avoimena haastatteluna erään sairaalakoulun opettajilta ja ohjaajilta. Analysoimme aineiston käyttämällä teemoittelua.

Tutkimuksemme tuloksissa ilmenee nuoren tukemisessa olevan tärkeää nuoren kohtaaminen, itsetunnon tukeminen, yksilöllisyyden huomioiminen ja itsetuntemuksen vahvistaminen, arjen rutiinit ja osallisuus kouluyhteisössä. Keskeisiksi nuorten saamiksi hyödyiksi sairaalakoulun antamasta tuesta osoittautuivat rehellisyyden oppiminen, toivon herääminen, rohkaistuminen, hyväksytyksi tuleminen ja onnistumisien kokeminen sekä koulunkäynnin eteneminen haasteista huolimatta.

Tutkimuksemme keskeisimpinä johtopäätöksiä voidaan todeta, että sairaalakoulun opettajat ja ohjaajat tukevat erityisosaamisellaan nuoren kykyä vahvistaa omaa elämänhallintaansa kokonaisvaltaisesti. Elämänhallintaa vahvistetaan fyysisellä, psyykkisellä sekä sosiaalisella tasolla. Fyysisellä tasolla sairaalakoulu tukee nuorta arjen rutiineista selviämisessä aina arkirytmien ylläpitämisestä kouluruokailun sujumiseen. Psyykkisen tason tukeminen elämänhallinnassa tarkoittaa sairaalakoululla itsetunnon ja itsetuntemuksen vahvistamista, jolloin nuori saa keinoja käsitellä omia psyykkisiä haasteitaan ja opetella selviytymistä vaikeissa tilanteissa. Elämänhallinnan sosiaalista ulottuvuutta tuetaan luomalla kouluyhteisö, jossa nuori oppii toimimaan ryhmässä ja sosiaalisissa suhteissa. Nuori saa myös kokemuksen olla osallisena normien ja sääntöjen toimivaa yhteisöä ja siten paremmat valmiudet toimia myös osana yhteiskuntaa.

Asiasanat: sairaalakoulu, elämänhallinta, nuorten tukeminen, haastavat elämäntilanteet

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Authors: Mari Hyry, Kristiina Ikäläinen & Tiia Jylhä

Title of thesis: Hospital school personnel's experiences of supporting the young in a challenging life situations

Supervisors: Seija Kokko & Pirjo Ylikauma

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2017 Number of pages: 55 + 3

The purpose of our thesis is to describe the hospital school's teachers and instructors' experiences in supporting a young person in a challenging life situation in a hospital school. By descriptive research, we received the experience of teachers and instructors on the support of young people in the hospital school, as well as their views on the benefit of the young person by the hospital school. We did our Bachelor's Thesis in one hospital school.

The aim of our thesis was that a completed thesis could be used for example in briefing new employees and students. The aim was also to use the thesis elsewhere, where working with young people in a challenging life situation.

The knowledge base of our thesis consists of looking at the importance of school in adolescence and describing the special features of the hospital school as well as the perspectives of youth challenges and life management. In the knowledge base we have used professional literature, other publications and internet sources. Our thesis is a qualitative research and its material was collected as an open interview for a hospital school's teacher and instructors. We analyzed the material by using themes.

The results of our research show that encountering a young person, the strengthening of self-esteem, the emphasis on individuality and self-awareness, the meaning of everyday routines, and the facilitation of participation are important notices when supporting young. Young people's benefits from hospital school's support proved to be honesty, hope to wake up, encouragement, experience of becoming accepted, experiences of managing and succeeding and progress in schoolwork despite of challenges or being in a period of hospital treatment.

The most important conclusions of our research are shown, that teachers of the hospital school are promoting young to improve holistically their own ability of life management. That management is strengthened in a physiological, psychological and in a social levels. In a physiological level youngsters are supported to perform their daily routines and for example to encourage them to eat in a school lunchroom. Psychological level support is promoting self-esteem and self-awareness, so youngsters could have resources to handle their own mental challenges. Social level of life management is supported by creating an environment, where working in a group and in social relations are taught. Young also gets an experience of being a part of a regulated community and so on better acquisitions to function as a part of the whole society.

Keywords: hospital school, life management, supporting the young, challenging life situation

SISÄLLYS

SISÄLLYS	5
1 JOHDANTO	6
2 KOULUN MERKITYS NUORUUDESSA	9
2.1 Sairaalakoulun erityisyys	10
2.2 Sairaalakoulun oppilaat	11
2.3 Erityisopetus sairaalakoulussa	12
3 NUOREN ELÄMÄNHALLINNAN TUKEMINEN	14
3.1 Haastavat elämäntilanteet nuoruudessa	15
3.2 Tulevaisuussuuntautuneisuus ja voimavaralähtöisyys elämänhallinnan tukemisen tavoitteena	17
3.3 Nuoren tukeminen sairaalakoulun toiminta-ajatuksena	19
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	21
4.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tehtävät	21
4.2 Tutkimusmetodologia	22
4.3 Tutkimusmenetelmä	22
4.4 Tutkimukseen osallistujat	23
4.5 Aineiston keruumenetelmä ja aineistonhankinnan toteutus	23
4.6 Aineiston analysointi	24
4.7 Tutkimuksen luotettavuus	25
4.8 Tutkimuksen eettisyys	26
5 TULOKSET	28
5.1 Nuoren kohtaaminen	28
5.2 Itsetunnon tukeminen	30
5.3 Yksilöllisyyden huomioiminen ja itsetuntemuksen vahvistaminen	32
5.4 Arjen rutiinit kouluyhteisössä	34
5.5 Osallisuus kouluyhteisössä	36
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	39
7 POHDINTA	47
LÄHTEET	51
LIITTEET	56

1 JOHDANTO

Nuoruus on merkittävä elämänvaihe porttina aikuisuuteen, mikä tuo mukanaan muun muassa enemmän vastuuta ja asioiden punnitsemista kuin lapsuudessa. Nuoruusikä voidaan jakaa kolmeen ajanjaksoon. Varhainen nuoruusikä käsittää ikävuodet 12-14, keskinuoruudella tarkoitetaan ikävuosia 15-17 ja myöhäisnuoruudella 18-21/25 –vuotiaita nuoria. Näiden ajanjaksojen aikana nuori kokee monenlaisia muutoksia kehityksessään sekä suhteessaan itseensä ja sosiaaliseen ympäristöönsä. Eri nuoruuden vaiheissa painottuvat erilaiset haasteet nuoren elämässä, mutta yhteistä niille on, että kaikki haasteet ja kehitystehtävät vaikuttavat nuorten hyvinvointiin. (Ellonen 2008, 18–19; Karrasch, Lindblom-Ylänne, Niemelä, Päivänsalo & Tynjälä 2011, 96.) Tässä opinnäytetyössä nuorella tarkoitetaan yläkoulu-ikäistä nuorta.

Sairaalaopetus perustuu lain ja asetusten mukaan subjektiiviseen oikeuteen saada opetusta ja muita siihen liittyviä palveluja myös sairastamisen aikana. Sairaalaopetuksella turvataan oppilaalle koulunkäynti myös osasto- ja avohoidon aikana sekä silloin, kun oppilaan voimavarat opiskeluun ovat heikentyneet. (Tilus 2015, 10, 15.) Perusopetuslain (628/1998 2:4a. 1-3 §) mukaan sairaalaopetus on perusteltua, jos opetuksen järjestäminen muulla tavoin ei ole oppilaan edun mukaista.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla sairaalakoulun opettajien ja ohjaajien kokemuksia haastavassa elämäntilanteessa olevan nuoren elämänhallinnan tukemisesta. Opinnäytetyössä haastatelimme erään sairaalakoulun opettajia ja ohjaajia oppilaiden tukemisesta. Puhumme tässä työssä jatkossa sairaalakoulusta varmistaaksemme siellä opiskelevien nuorten tietosuojaan. Sairaalakoulussa opiskelevan nuoren elämäntilanne on vaikea ja hän on usein nuorisopsykiatrian tutkimus- tai hoitajaksolla. Sairaalakoulut on alun perin tarkoitettu sairaalapotilaille, mutta avohoidon suosimisen lisääntyessä sairaalakoulut ovat merkittävä osa avohoitoa (Kumpulainen, Aronen, Ebeling, Laukanen, Marttunen, Puura & Sourander 2016, 448).

Valmista opinnäytetyötä voidaan hyödyntää esimerkiksi uusien työntekijöiden ja opiskelijoiden perehdyttämisessä. Lisäksi opinnäytetyön tavoitteena on, että kaikki nuorten parissa työskentelevät voivat hyödyntää opinnäytetyöstämme saamaansa tietoa nuorten elämänhallinnan tukemiseen. Sosiaalialalla nuoret ovat iso asiakasryhmä, joiden tukemiseen tarvitaan erityistä osaamista. Opinnäytetyön tavoitteena on oppia tukemaan eri elämäntilanteissa olevia nuoria yksilöllisesti ja huomi-

oimaan heidän palvelutarpeitaan. Opinnäytetyön avulla nuorten parissa työskentelevät ammattilaiset saavat keinoja elämänhallinnan tukemiseen, jotka ovat nuoren kannalta tarkoituksenmukaisia ja eteenpäin vieviä.

Sosiaalialan kompetensseja peilaten tutkimme opinnäytetyössämme niin eettistä, tutkivaa kuin kehittämisesosaamistakin. Paneutuessamme yhteen nuorille suunnattuun palveluun, opimme lisää palvelujärjestelmästä. Opinnäytetyötä tehdessämme pyrimme ymmärtämään nuorten tärkeiden erityispalveluiden merkityksen eettisessä mielessä. Kuntouttavat lasten ja nuorten palvelut ovat sekä ennaltaehkäisevää, että osittain myös korjaavaa sosiaalityötä ja lastensuojelua. Tässä yhteydessä ymmärrämme tasa-arvon ja syrjäytymisen ehkäisyn olevan keskeinen osa sosiaalialan työtä. Opinnäytetyössämme tutkimme, kuinka sairaalakoulun toiminta edistää tällaista yhdenvertaisuutta niin yhteiskunnan, yhteisön kuin yksilönkin näkökulmasta. (TAMK sosiaaliala 2016, viitattu 25.11.2016.)

Avo-, etä- ja sähköiset palvelut yleistyvät tulevaisuudessa voimakkaasti myös sosiaalialalla. Moniammatillisuus ja verkostotyöskentely näkyvät myös sairaalakoulun toiminnassa, ja tämän alueen ymmärtäminen ja moniammatilliseen työskentelyyn kykeneminen ovat myös osa tavoitteitamme tulevaisuuden ammattilaisina. Tutkimuksemme kohde on monipuolinen katsaus erilaisissa elämäntilanteissa oleviin nuoriin ja erilaista tukea tarvitsevien nuorten palveluihin. Tavoitteenamme onkin oppia tunnistamaan ja ymmärtämään erilaisissa elämäntilanteissa olevien ihmisten palvelutarpeita, ja kyetä tukemaan yksilöllistä kasvua ja kehitystä erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten palveluissa. (TAMK sosiaaliala 2016, viitattu 25.11.2016.)

Tutustumalla sairaalakoulun henkilökunnan kokemuksiin kuntoutuksellisesta opetuksesta sekä haastavassa elämäntilanteessa olevan nuoren tukemisesta, opimme analysoimaan erilaisia rakenteellisia ja yhteiskunnallisia tekijöitä syrjäytymisen aikaansaajina, sekä syrjäytymisen ehkäisijöinä. Sairaalakoulu antaa oppilailleen huomattavasti paremmat osallistumisen mahdollisuudet kuin tavallinen koulujärjestelmä, ja haluamme perehtyä näihin keinoihin ja ymmärtää niitä niin yksilön kuin yhteisönkin näkökulmasta. (TAMK sosiaaliala 2016, viitattu 25.11.2016.)

Sosiaalialan kompetensseihin kuuluvaa tutkimuksellista kehittämisesosaamista opimme opinnäytetyötä tehdessämme. Tutkimuksemme edetessä refleктоimme oppimaamme ja mietimme, kuinka tarkastella tutkimaamme asiaa myös sen kehittämisen näkökulmasta. Näemme koulun merkityk-

sen tärkeänä osana nuorten mielenterveyden ja arjen selviytymisen tukemista. Opinnäytetyömme on ajankohtainen, sillä yhteiskunnan sosiaaliset ja taloudelliset muutokset sekä psykososiaalisesti oirehtivien lasten ja nuorten määrän kasvu ovat vaikuttaneet siihen, että koulunkäyntiin ja oppimiseen liittyvät tukitarpeet ovat kasvaneet (Tilus 2015, 6; TAMK sosiaalia 2016, viitattu 25.11.2016.)

2 KOULUN MERKITYS NUORUUDESSA

Koulussa viihtymiseen ja siellä suoriutumiseen vaikuttaa paljon nuoren oma asenne koulua kohtaan. Lapsen ja nuoren suhtautumista kouluun voidaan jaotella riippuviksi eri toimintatasojen ris-teyksistä. Näitä ovat oppilaan käyttäytyminen suhteessa koulun sääntöihin sekä osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien kokeminen, hänen oma koulumenestyksensä, asemansa kouluyhteisössä sekä koulun toimintaympäristö. Huomioitava tässä on, että nuoren suhtautuminen eri toimin-tatasoihin vaikuttavat yhdessä hänen koulusuhteeseensa. (Lämsä 2009, 35.)

Koulu näkyy nuoren elämässä paljon virallisena instituutiona, joka käsittää muun muassa opetus-suunnitelman, koulukirjat ja arvioinnin. Kuitenkin koululla on paljon muitakin merkityksiä nuoren elämässä. Se voidaan nähdä nuorisokulttuurisena näyttämönä, jossa nuoret kohtaavat toisiaan ja joutuvat tekemisiin vertaistensa kanssa, joita eivät ehkä vapaa-ajallaan haluaisi tavata. Koulussa ollaan osa ryhmää, jota ei voida valita. Lisäksi siellä on ratkaistava asemaan ja hierarkioihin liittyviä järjestyksiä. Koulu voidaan nähdä myös paikkana, jossa nuori saa ensimmäiset kokemukset pal-velujärjestelmästä ja hyvinvointiyhteiskunnan kyvystä pitää heistä huolta. Tähän vaikuttaa, kuinka hyvin muun muassa kouluterveydenhoitajan ja kuraattorin palvelut ovat saatavilla, ja ovatko palve-lut laadukkaita. (Kiilakoski 2014, 28–29.)

Koulussa korostuu ryhmään kuulumisen niin pakosta luokkayhteisössä kuin valinnanvapauteen perustuen kaverisuhteissa. Koululuokalla, sen koolla ja pysyvyydellä on vaikutusta nuoren psyko-sosiaaliseen hyvinvointiin ja kehitykseen. Ryhmiin kuulumisen kautta nuori rakentaa sosiaalista identiteettiään, määrittelee itseään ryhmäjäsenyyksien avulla ja samaistuu niille tyypillisiin ominai-suuksiin kokiessa ne omikseen. (Hietala 2010, 10; Karrasch ym. 2011, 117.) Ryhmiin kuulumisen ohjaa myös sitä, millaisia toimintamahdollisuuksia nuorella on. Voidaan sanoa, että nuorilla, jotka ovat toiminnan keskiössä omaavat paremmin toimintamahdollisuuksia kuin yksinäiset nuoret. Toi-set nuoret ovat suosittuja ja heillä on paljon valtaa, kun taas toisten nuorten toiminta voi olla hyvin rajoittunutta. Pahimmassa tapauksessa nuorten väliset suhteet voivat näkyä koulukiusaamisena ja ryhmästä poissulkemisena. Kuitenkin on huomioitava, että nuorten välisillä suhteilla koulussa on paljon positiivisia vaikutuksia nuorten hyvinvointiin. Ne voivat parhaimmillaan luoda hyväksyn-nän, arvostuksen ja tuen saamisen tunteita sekä lisätä motivaatiota ja viihtyvyyttä koulua kohtaan. (Kiilakoski 2014, 35–36.)

Opettajille ja oppilaille tehdyn aineistokirjoitus- ja haastatteluaineiston mukaan oppilaiden kouluun suhtautumista määrittävät tavoitteiden asettelu, palautteen antaminen ja suhtautuminen erilaisuuteen. Ensimmäisten kouluvuosien tavoitteiden saavuttamisella on merkitystä siinä, miten nuori myöhemmin kokee omat mahdollisuutensa ja itsearvostuksensa. Tässä tärkeää olisi, että koulussa annettaisiin sopivasti haastavia tavoitteita, joista nuori voisi selvittää palautteen avulla oppimistaan parantaen. Palautteen kautta oppilas suuntaa tulevia mahdollisuuksiaan ja tutkiskelee asioita myöhemmin elämässään. Yksilöllisyyden ja erilaisuuden hyväksymisellä koulutyöskentelyssä voi olla vaikutusta nuoren myöhempään suhtautumiseen erilaisuutta kohtaan. (Lämsä 2009, 36–39, 43.)

2.1 Sairaalakoulun erityisyys

Sairaalaopetus perustuu lain ja asetusten mukaan subjektiiviseen oikeuteen saada opetusta ja muita siihen liittyviä palveluja myös sairastamisen aikana. Sairaalaopetuksella turvataan oppilaalle koulunkäynti myös osasto- ja avohoidon aikana sekä silloin, kun oppilaan voimavarat opiskeluun ovat heikentyneet. Sitä järjestetään oppilaille, jotka ovat neurologisissa, foniatriksissa, somaattisissa tai lasten- ja nuorisopsykiatriksissa tutkimuksissa tai hoidoissa. (Tilus 2015, 10, 15.) Oppilaan terveydentilasta riippuen sairaalaopetuksen määrä ja opetusjärjestelyt vaihtelevat (Kumpulainen ym. 2016, 679).

Perusopetuslain mukaan hoidosta vastaavan sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalan potilaalle ja myös muulle erikoissairaanhoidossa olevalle oppivelvolliselle oppilaalle opetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen vaativat. Sairaalaopetus on perusteltua, jos opetuksen järjestäminen muutoin ei ole oppilaan edun mukaista. Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja oppilaan opetuksen järjestäjä sekä oppilaan kotikunta sopivat yhdessä opetuksen järjestämisestä oppilaalle. Tätä ennen heidän tulee kuulla oppilasta, tämän huoltajia tai muuta laillista edustajaa, oppilaan opetuksen järjestäjää sekä oppilaan oppilashuollosta vastaavia henkilöitä. Laki myös velvoittaa moniammatillisen yhteistyön tekemistä siirtymisen kannalta välttämätöntä tukea järjestäessä. (Perusopetuslaki 628/1998 2:4a. 1-3 §.)

Sairaalaopetuksen tavoitteena on oppilaan omien oppimisedellytysten mukaisen oppimisen mahdollistaminen huomioiden opetussuunnitelman tavoitteita mukaileva opetus ja pedagoginen kuntoutus. Sairaalaopetuksessa lähtökohtana on oppilaan terveydentila, jonka mukaan määräytyy, painottuuko opetus vuosiluokan tavoitteita mukailevaan vaiko esimerkiksi tunne-elämän taitoja kehittävään. (Tilus 2015, 5, 20.) Tämä on huomioitava, koska sairaalakoulun oppilailla voi olla monenlaisia vaikeuksia, jotka näkyvät esimerkiksi oppimisvaikeuksina ja puutteellisina vuorovaikutustaitoina. Sairaalaopetuksessa keskeistä onkin koulumotivaation herättäminen ja erilaisten tilanteiden hallintataitojen harjaannuttaminen. Keskeistä on jokaisen oppimisedellytysten mukainen opetus ja pienin askelin eteneminen. Oppilaan ja opettajan vuorovaikutussuhde nähdään merkityksellisenä ikätasoisien oppimisen edellytysten luojana. Strukturoitujen tekijöiden huomioiminen koulupäivää ja oppimistilanteita suunniteltaessa on tärkeää, jotta ajan, tilan ja oppimistavoitteiden hahmottaminen olisi oppilaalle helpompaa. (Tilus 2008, 17–18.)

Sairaalaopetuksessa ollessaankin oppilaalla on edelleen oman koulunsa opiskelupaikka. Tässä on huomioitava tuen merkitys nivelvaiheissa sairaalaopetukseen siirryttäessä ja omaan kouluun palaessa. Omaan kouluun palaaminen voi tuoda oppilaalle muistoja, jotka liittyvät hänen tilanteeseensa ennen sairaalakouluun siirtymistä. Yhteistyö oppilaan, huoltajien sekä hoidon ja oman koulun kanssa on tärkeää hoitojakson päättyessä, jotta hoitojakson aikana saavutetut taidot tukevat ja helpottavat palaamista omaan kouluun. Yhteistyötä sairaalakoulun ja oppilaan oman koulun kanssa tehdään oppilaan koko hoitojakson aikana ja muun muassa oppilasarviointista sovitaan yhteisesti huomioiden oppilaan sairaalassaoloaika. (Hietala, Kaltiainen, Metsärinne & Vanhala 2010, 146; Tilus 2015, 11, 21.)

Sairaalakoulussa opettajat työskentelevät osana moniammatillista tiimiä, koska oppilaalla on usein monenlaisia tukitoimia ja ammattilaisia ympärillään. Tällä halutaan luoda oppilaan kuntoutumisen kannalta mahdollisimman toimiva suunnitelma ja työskentelytapa. Lisäksi koulupalavereissa moniammatillisuus näkyy siinä, kun kartoitetaan yhdessä laajasti oppilaan tarvitsemat tukitoimet kolmiportaisen oppimisen ja koulunkäynnin tuen periaatteiden mukaisesti. (Tilus 2015, 20.)

2.2 Sairaalakoulun oppilaat

Vuonna 2014 tulleen perusopetuslain muutoksen mukaan sairaalan sijaintikunnan on järjestettävä sairaalaopetusta osastohoidossa olevien lisäksi opetusta erikoissairaanhoidon avohoidon oppilaille

(Perusopetuslaki 628/1998 2:4a.1 §). Avo-oppilaat sairaalakoulussa ovat erikoissairaanhoidopiirin peruskouluikäisiä lapsia ja nuoria. Avo-oppilaaksi tulo edellyttää, sen että sairaalaopetus tukee oppilaan hoitoa ja kokonaiskuntoutumista. (Sairaalaopetus 2017, viitattu 30.10.2017.)

Sairaalaopetuksella ylläpidetään avo-oppilaan koulunkäyntiä ja oppimista, ja sillä on oppilaan hoitotavoitteita tukeva kokonaiskuntoutuksellinen päämäärä. Avo-oppilaiden sairaalaopetuksella tuetaan oppimisen ja koulunkäynnin eheyttämistä, mutta sillä on myös syrjäytymistä ennaltaehkäisevä merkitys. Opetuksen järjestämisestä sovitaan yhdessä oppilaan hoidosta vastaavan sairaalan ja oppilaan opetuksen järjestäjän kesken, kuitenkin kuultuaan ensin oppilasta, hänen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, oppilaan opetuksen järjestäjää ja oppilashuollosta vastaavia henkilöitä. Oppilaan opetuksen järjestäjän ja hoidosta vastaavan sairaalan on moniammatillisessa yhteistyössä sovittava siirtymisen kannalta välttämätön tuki opetuksen järjestämiseksi oppilaan siirtyessä sairaalaopetukseen sekä hänen palatessaan omaan kouluunsa. (Tilus 2015, 11, 19.)

Vain pieni osa sairaalaopetusta tarvitsevista oppilaista on pitkäaikaisessa osastohoidossa. Tähän on varmasti vaikuttanut yhä lyhyempien hoitajaksojen ja avohoidon lisääntynyt suosiminen lasten- ja nuorisopsykiatriassa. Osastohoitoajat lasten- ja nuorisopsykiatrisessa hoidossa olevilla lapsilla ja nuorilla voivat olla muutaman päivän tai viikon akuuttihoitoa tai tutkimusjaksoja sekä useampien kuukausien kestäviä hoitajaksoja. Osastohoidossa ollessaan sairaalaopetukseen osallistumalla luodaan päivärytmiä ja sisältöä lapsen elämään sekä sosiaalista ympäristöä ja turvallisuutta tukemaan oppimista. (Tilus 2015, 15, 19.)

2.3 Erityisopetus sairaalakoulussa

Kolmiportainen tuki eli yleinen, tehostettu ja erityinen tuki takaa jokaiselle oppilaalle yksilöllisen tuen huomioimisen suunnitelmallisesti. Yleisessä tuessa oppimista ja koulunkäyntiä tuetaan muun muassa eriyttämällä tai osa-aikaisella erityisopetuksella. Mikäli yleinen tuki ei riitä, siirtyy oppilas tehostetun tuen piiriin. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun oppilas tarvitsee säännöllistä tukea oppimiseensa ja koulunkäyntiinsä tai tarvitsee useita samanaikaisia tukimuotoja. Tehostettu tuki perustuu pedagogiseen arvioon, ja oppilaalle on laadittava opetussuunnitelma, johon kirjataan oppilaalle järjestettävä tuki. Mikäli oppilaan kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen muulla keinoin eri riitä, järjestetään erityinen tuki. Erityinen tuki perustuu kirjalliseen päätökseen, mutta ennen

päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja huoltajia sekä tehtävä pedagoginen selvitys tuen tarpeesta. Perusopetuslaki takaa, että jokaiselle erityisen tuen päätöksen saaneelle oppilaalle tehdään henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), johon kirjataan muun muassa oppilaan oppimisen tavoitteet, oppimisvaikeudet, edistymisen seurannan ja arvioinnin periaatteet ja muun opetuksen oppimäärästä poikkeavista oppiaineista. Erityisopetuksessa voidaan hyödyntää myös erilaisia teknisiä apuvälineitä oppilaan tarpeiden mukaan. (Moberg, Hautamäki, Kivirauma, Lahtinen, Savolainen & Vehmas 2015, 66–67, 94; Sairaalaopetus 2017, viitattu 20.11. 2017.)

Opetussuunnitelmassa määritellään erityisopetuksen kasvatuksen ja opetuksen keskeisiksi eriyttämisen ulottuvuuksiksi tavoitteet, sisällöt, menetelmät ja oppilasarviointit. Erityisopetuksessa tavoitteet asetetaan oppilaan oppimisedellytysten mukaisesti, mihin kytköksissä on myös opetuksen sisällön määräytyminen. Erityisopetuksen pedagoginen erityisyys tulee selkeästi esille opetusmenetelmien käytössä, koska oppilaiden yksilöllisten tarpeiden pohjalta sovelletaan erilaisia ratkaisuja oppilaan kohtaamiseen. Erityisopetuksen opetusmenetelmissä voi korostua ominaisina piirteinä muun muassa ajankäyttö, intensiteetti, peräänantamattomuus, rakenne, vahvistaminen ja ryhmä koko. Erityisopetuksen oppilasarviointi ei periaatteessa poikkea yleisopetuksessa annetusta paitsi, jos erityisopetuksessa on käytetty erilaista opetussuunnitelmaa. (Moberg ym. 2015, 64–65.)

Opetuksen, intervention ja kuntoutuksen voidaan nähdä muodostavan kentän, joka tukee oppimista niin, että oppimisen tulokset siirtyvät oppilaan kehitykseksi. Näiden keinojen nimiä ja eroja on mahdoton rajata ja määritellä tarkasti, mutta yhtäläistä tilanteissa on aikuisen toimiminen toisen ihmisen kanssa, eli tässä opettaja oppilaan kanssa. Toiminnan tavoitteena on työntekijän saama muutos asiakkaassa, joka lisää asiakkaan toimintakykyä. Keinot riippuvat siitä, millaista muutosta halutaan saada aikaan. Opetuksessa otetaan joitain seikkoja huomioon, interventiossa enemmän ja kuntoutuksessa niiden määrä on suurimmillaan. Tällaisten toimintatapojen avulla palautetaan vaurioitunut toiminto tai kunnostetaan itsenäisen elämän edellytyksiä. (Moberg ym. 2015, 134.)

3 NUOREN ELÄMÄNHALLINNAN TUKEMINEN

Elämänhallintaa voidaan määritellä nuoren uskona siihen, että hän voi vaikuttaa asioihin ja pystyy muuttamaan olosuhteita itselleen suotuisammiksi. Tällöin nuori voi toiminnallaan muuttaa sisäiseen ja ulkoiseen elämänhallintaan liittyviä seikkoja, jotka hän kokee omat voimavaransa ylittäviksi. Sisäiset ja ulkoiset olosuhteet tai omat tavoitteet tai tapa tulkita asioita siis voidaan pyrkiä muuttamaan kokonaan toisiksi. Ulkoiseen elämänhallintaan kuuluvat aineellinen selviytyminen, toimeentulo, taloudellinen asema, sosiaaliset suhteet, koulukäynti ja työelämään sijoittuminen. Sisäiseen elämänhallintaan sisältyvät henkiset voimavarat sekä sisäisen eheyden tunne ja nuoren käsitys omasta itsestään. Elämänhallinta on siis kokonaisuus, jolla on sekä ulkoisia että sisäisiä edellytyksiä. Hyvä elämänhallinnan tunne kertoo siitä, että nuori ja hänen ympäristönsä ovat sopusoinnussa keskenään (Virjonen 1995, 37; Riihinen 1996, 29; Uutela 1996, 50; Keltikangas-Järvinen 2008, 256.)

Nuori, jolla on vahva sisäinen autonomia, hyvä itsetunto sekä selkeä ja positiivinen minäkuva, voi säilyttää elämänhallintansa hyvänä haastavissakin ulkoisissa oloissa. Kun taas heikon itsetunnon omaava nuori voi kokea pienenkin seikan vastoinkäymisenä. Korkea elämänhallinta näkyy siinä, että nuori uskoo omilla päätöksillään ja ratkaisuillaan olevan vaikutusta asioihin ja siihen, mitä hänelle tapahtuu eli nuori kokee olevansa vastuussa elämästään. Myös päämäärien ja niihin pääsemisen miettiminen liittyy korkeaan elämänhallintaan. Jos nuorella taas on matala elämänhallinta, hän voi uskoa, että asioita vain tapahtuu sattuman vaikutuksesta, eikä seurauksena omista tekemisistään. Tällöin onnistumisen nähdään tapahtuvan hyvästä onnesta ja epäonnistumisen taas huonosta, ilman oman toiminnan vaikutuksen huomioimista. (Riihinen 1996, 29; Keltikangas-Järvinen 2008, 256–257.)

Kuten myös yllä on osoitettu, koululla on suuri rooli nuoren elämänhallinnan ja hyvän kasvun kehittymisen kannalta. Usealla sairaalakoulun nuorista on jonkin asteisia yhteiskuntaan kiinnittymisen uhkatekijöitä, olivat ne sitten terveydellisiä, psyykkisiä tai sosiaalsiin suhteisiin liittyviä. Erilaiset opetusjärjestelyt ja erityinen tuki opetuksessa ovatkin tärkeä keino ehkäistä syrjäytymistä ja edistää nuorten elämänhallinnallisia taitoja. Tässä yhteydessä puhumme koulutuksellisesta syrjäytymisestä, mikä ei ole sama asia kuin yhteiskunnallinen syrjäytyminen, vaikkakin koulutuksellinen syrjäytyminen lisää yhteiskunnallisen syrjäytymisen riskiä. Vaikka koulutuksen ja työllistymisen, ja tä-

ten yhteiskuntaan kiinnittymisen, välillä onkin tilastollisesti olemassa yhteys, yksilölliset elämänkulut ja muut kuin koulutukselliset osallisuutta tukevat seikat vaikuttavat loppujen lopuksi yksilön elämään myös. (Jahnukainen 2005, 40–43.)

Käsitteenä syrjäytyminen on monimutkaisempi kuin miten se arkipuheessa esiintyy. Syrjäytymisprosessi täytyy aina liittää toimintaympäristöönsä, eli useimmiten laajassa mittakaavassa yhteiskuntaan. Syrjäytymistä ja yhteiskuntaan integroitumista määrittää se, miten valtavirta yhteiskunnassamme asettaa yksilöille tietynlaiset normit ja arvot yhteiskunnassa toimimiseen. Syrjäytyminen itsessään vaatii kuitenkin monenlaisen huono-osaisuuden kasautumista. (Jahnukainen 2005, 40–41.) Perusopetuksen toimet syrjäytymisen ehkäisyssä ovat koulutuksellisen syrjäytymisen ennaltaehkäisyä, ja yksilöllisen opetuksen ja tuen keinoin voidaan luoda oppilaiden kesken tasa-arvoa ja edistää yhteiskuntaan kiinnittymistä.

Yksilölliset koulupolut ja tuen saaminen kriittisissäkin nuoruuden vaiheissa on tärkeää yksilön elämänhallinnan ja subjektiuden kannalta. Yhteiskunnallista toimintakykyä, elämänhallinnallisia taitoja ja integraatiota voidaan edistää pedagogisin keinoin. Sosiaalipedagogiikan näkökulmasta opetus ja kasvatus tähtäävät yksilön toimintakyvyn edistämiseen sellaisin keinoin, joihin yksilöllä ei synny riippuvuussuhdetta. (Hämäläinen 2005, 54–55.)

Vahvuuksiensa löytämiseen ja elämänhallinnan lisäämiseen nuori tarvitsee aikuisen tuen. Elämänhallintataitojen vahvistaminen on yksilön kasvattamista luottamaan itseensä sekä ottamaan vastuuta tekemisistään ja siten omasta elämästään. Perusopetuksessa syrjäytymisen ehkäisyä ja nuoren elämänhallinnan tukemista edesauttaa ympäristön suvaitsevaisuus ja oppilaiden erityisyyden kunnioittaminen, sekä tarpeen mukaan nuoren kuntouttaminen. Erityisopetuksessa mahdollistettu yksilöidympi tuki auttaa ja tukee nuorta siis kouluarjessa ja oppimisessa, mutta myös yleisessä hyvinvoinnissa ja elämänhallinnassa. (Rautiainen 2005, 23–24.)

3.1 Haastavat elämäntilanteet nuoruudessa

Jo varhaislapsuudessa koetut vaikeat elämäkokemukset, kuten kiusatuksi tuleminen, vanhempien avioero tai kuolema saattavat haavoittaa nuorta syvästi. Toiset nuoret reagoivat vaikeisiin elämäkokemuksiin toisia haavoittuvammin. Tällaiset jättävät nuoreen aina jälkensä ja heikentävät

hänen perusturvallisuuden tunnetta. Ikäkauteen kuuluva kehitys voi viivästyä, mikäli nuoren voimavarat suuntautuvat haastavista elämäkokemuksista selviämiseen. Myös täytyy huomioida, että nuoren voi olla vaikea nähdä ongelmiaan oikeissa mittasuhteissa, koska aiempaa kokemusta vastaavanlaisista tilanteista ei välttämättä ole. Aikuisen antama tuki olisi tärkeää, jotta nuori voisi käsitellä kokemuksiinsa liittyviä tunteita. (Lämsä, Kiviniemi & Pönkkö 2009, 97–98.)

Myös nuoruudessa voi esiintyä sekä fyysistä sairautta että psyykkistä uupumusta ja stressiä, joiden syinä voivat olla esimerkiksi kiire, suuret työmäärät, menestymis- ja suorituspaineet, epävarmuus ja taloudellinen tilanne. Stressi määritellään rasitustilaksi, jossa yksilön tarpeet ja päämäärät ovat ristiriidassa ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien kanssa. Sopiva stressitaso edistää huippusuorituksiin, itsensä voittamiseen ja kehittymiseen pääsemistä, mutta liiallinen ja pitkään jatkunut stressi on uhka nuoren hyvinvoinnille. Seurauksena voi olla psyykinen tai fyysinen sairastuminen ja useiden psyykkisten sairauksien pohjana onkin ollut stressi. Nuoren geneettinen perimä ja vielä kehittymätön kyky stressin hallintaan ovat syynä sille, että riski psyykkiseen sairastumiseen nuoruudessa on muita ikävaiheita suurempi. (Karvonen 2009, 121–122.)

Lapsista ja nuorista reilulla viidenneksellä on pitkäaikaissairaus, joka voi vaikuttaa hallitsevasti nuoren elämässä. Pitkäaikaissairaudeksi määritellään yli kuusi kuukautta kestävä sairaus tai toimintahäiriö, joka vaatii jatkuvan tai ajoittaisen hoidon tai lääkinnällisen seurannan. Yleisimpinä pitkäaikaissairauksina lapsilla ja nuorilla esiintyy mielenterveyden häiriöitä sekä oppimisen tai kehityksen häiriöitä. Fyysisistä pitkäaikaissairauksista yleisin lapsilla ja nuorilla on astma. Muita sairauksia ovat muun muassa erilaiset synnynnäiset epämuodostumat, sydänvika, epilepsia, diabetes, vaikea skolioosi sekä syöpä. (Rajantie, J. 2002, 36–37.)

Nuoruusiässä voidaan kokea erilaisia kriisejä johtuen siitä, että nuori joutuu selviytymään uudesta tilanteesta, johon hän ei saa apua aiemmista kokemuksistaan, voimavaroistaan ja läheisten ihmisten tuesta. Kriisit voivat herättää nuoressa fyysisiä ja psyykkisiä reaktioita sekä hyvin voimakkaat tunnereaktiotkin ovat mahdollisia. Kriisien kautta voidaan kasvaa ja saada uusia voimavaroja, mutta kuitenkin on yksilöllistä, miten kriisit todella vaikuttavat nuoren toimintakykyyn ja hyvinvointiin. Reagoitintapaan vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa nuoren ikä, elämäntilanne, kehityshistoria ja perhetausta. (Haasjoki & Ollikainen 2010, 22–23; Hietala ym. 2010, 115.)

Nuoruus itsessään voidaan nähdä psyykkisenä kehityskriisinä, johon voi liittyä itsetunnon ja minäkuvan arvioimista ja pohtimista. Tässä identiteetin kehittyminen eheäksi ja yksilölliseksi nähdään

tärkeimmäksi kehitystehtäväksi nuoruudessa. (Haasjoki & Ollikainen 2010, 22.) Identiteetin muodostamisprosessi voidaan jäsentää rakentuvan henkilökohtaisesta identiteetistä ja sosiaalisesta identiteetistä. Identiteetin muodostuminen on pitkä prosessi, jonka aikana nuori voi kokea identiteettikriisin. Tällöin nuori voi pohtia muun muassa tulevaisuuden mahdollisuuksiaan ja vanhempiensa arvomaailmaa. Tarkoituksena on, että nuori löytäisi itselleen tyydyttäviä arvoja ja tavoitteita sekä pystyisi sitoutumaan niihin. (Karrasch ym. 2011, 117, 121.) Identiteetin löytyessä nuori kykenee olemaan oma itsenä muiden joukossa, kun taas epäonnistunut identiteetin rakentaminen voi johtaa nuoren eristäytymiseen ja epätoivoon (Sinkkonen & Korhonen 2015, 187).

Nuoruusiässä voidaan kokea myös elämäntilannekriisejä kuten muissakin elämänvaiheissa. Elämäntilannekriisit liittyvät yleensä nuoren normaaliin elämään ja ympärillä olevan yhteisön ja yhteiskunnan muuttumiseen. Nuori voi tarvita näiden ymmärtämiseen tukea aikuiselta, koska oma ymmärrys ei välttämättä riitä niistä selviämiseen. (Haasjoki & Ollikainen 2010, 22; Hietala ym. 2010, 115–116.)

3.2 Tulevaisuussuuntautuneisuus ja voimavaralähtöisyys elämänhallinnan tukemisen tavoitteena

Nuorten auttaminen ja tukeminen edellyttävät sellaisen suhteen luomista, jossa nuori haluaa työskennellä ja jossa hän uskaltaa käsitellä myös vaikeita asioitaan. Hyvä yhteistyösuhde lisää nuoren omanarvontunnetta ja itseluottamusta sekä elämisen ja yrittämisen halua. Ohjaaja on nuoren rinnalla kulkija ja innostaja, jonka tulee aidosti luottaa nuoreen. (Särkelä 2001, 27–30; Autio 2015, 112–113.)

Nuoren itsetunnon ja myönteisen minäkuvan rakentumisen kannalta on tärkeää, että nuori kokee, että hänestä välitetään ja hänet hyväksytään. Sairaalakoulun yksi teemoista on lisätä nuorten mahdollisuuksia itsensä ja toisten hyväksymiseen. Kunnioitus ja suvaitsevaisuus toisia ja erilaisuutta kohtaan liittyvät sairaalaopetuksen oppilaiden osallisuutta tukeviin periaatteisiin. (Tilus, Ekqvist, Heikkinen, Kilvelä, Papunen & Ruutu 2011, 37.) Välittävää ja nuorta eteenpäin vievää suhdetta ei voi rakentaa ilman hyviä dialogitaitoja, joita ovat sekä sanallinen että sanatön vuorovaikutus (Helkama ym. 1999). Vuorovaikutus ja se, että ohjaaja uskoo nuoren mahdollisuuksiin ja kykyihin luo pohjan luottamuksen rakentumiselle. Yksilön itsetuntemuksen ja subjektiivisuuden vahvistaminen tapahtuu aina dialogisessa kohtaamisessa, nuorta arvostaen. Itsensä tunteminen ja oman elämän

hallitsemisen eväät ovat mielekkään elämän ja osallisuuden perustekijöitä. (Rautiainen 2005, 23–24; Alanen & Kotkavuori 2014, 30–33.) Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden ollessa kyseessä, tätä yksilöllisyyden huomioimista ja hyväksymistä, sekä oppilaan omien voimavarojen löytämistä oppilaan kanssa yhdessä voidaan pitää entistä korostuneempaa.

Nuoren aito kohtaaminen perustuu siihen, että hänet kohdataan täysin omana itsenään, johon liittyy myös nuoren keskeneräisyyden hyväksyminen. Kohtaamisessa on kyse empatiasta, mikä näkyy aitona uteliaisuutena nuoren kokemuksia kohtaan ja taitona ottaa niistä selvää sekä nuoren empaattisena kuunteluna. Tämä edellyttää ohjaajalta taitoa nähdä asiat itsensä ulkopuolelta toisen ihmisen ehdoilla. (Sennett 2012, 21–22.) Empaattisen kohtaamisen kautta syntyneen tiedon avulla ohjaajalla on ymmärrystä haastaa nuorta ylittämään itsensä ja toimimaan hänen vahvuuksiinsa nojaten. Tärkeä on antaa rehellistä ja rakentavaa palautetta nuorelle tilanteissa, joissa hän sitä tarvitsee. Tarkoituksena ei ole hyväksyä kaikkea nuoren tekemää ja on muistettava, että nuori tarvitsee edelleen rajoja kehityksessään. Ohjaajalta vaaditaan myös rohkeutta puuttua nuoren toimintaan aina tarvittaessa. (Veivo-Lempinen 2009, 197; Autio 2015, 112, 115.)

Häkli, Kallio & Korkiamäki (2015, 15–16, 23) puhuvat myönteisestä tunnistamisesta ja tunnustamisesta. Sillä tarkoitetaan nuoren aktiivista huomioimista, hänen näkemistä ja kuulemista erityisenä yksilönä. Tämä edellyttää avointa vastavuoroisuutta ohjaajan ja nuoren välillä. Myönteisen tunnistamisen keskeisenä ajatuksena on nuoren kokonaisvaltainen tunnistaminen ja hänen merkityksellisiin asioihin tutustuminen sekä arvokkuuden ja osallisuuden kokemuksen vahvistaminen. Ohjaajan yksi tärkeimmistä tehtävistä on siis nuoren kuunteleminen ja tutustuminen hänen näkemyksiinsä todellisuudesta eli siihen, miten nuori näkee ja kokee asiansa. Kun nuori saa jaettua oman näkökulmansa ja tulee ymmärretyksi, hän pystyy vastaanottamaan ohjaajan näkökulmia ja on valmis muuttamaan omia näkökulmiaan. (Särkelä 2001, 29–30; Autio 2015, 112–113.)

Nuorten tukemisen ja ohjaamisen lähtökohtana ovat aina nuoren käsitys omasta tilanteestaan ja tarpeistaan. Työskentelyn tulee olla tavoitteellista ja tulevaisuuteen suuntautuvaa. Kaikki uudet mahdollisuudet ja haaveet ovat tulevaisuudessa. Menneisyys ja nykyhetken tilanne ovat tärkeitä ja kiinnostavia silloin, kun pohditaan, miten ne vaikuttavat nuoren tavoitteisiin ja niiden saavuttamiseen. Tavoitteiden tulee olla nuorelle tärkeitä ja ne on pohdittava yhdessä nuoren kanssa. Tällöin nuorella on motivaatiota alkaa tehdä töitä tavoitteiden saavuttamiseksi. Aluksi on kuitenkin tehtävä töitä luottamuksellisen yhteistyösuhteen luomiseksi, jotta nuori rohkenee kertoa todellisista toiveistaan ja haaveistaan. (Särkelä 2001, 64, 82, 87.)

Voimavara ja ratkaisukeskeinen tulevaisuuteen painottuva työskentelytapa vahvistaa nuoren positiivista minäkuvaa ja auttaa häntä luomaan itselleen uudenlaista roolia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita ongelmien ja vaikeuksien mitätöimistä ja niistä vaikenemista, vaan nuoren tukemista hänen heikkouksineen ja vahvuuksineen. Voimavarasuuntautuneen työn lähtökohtana ovat nuoren tavoitteet, hänen olemassa olevien vahvuuksien ja motivaation etsiminen ja tukeminen sekä myönteisten asioiden ja onnistumisten tarkastelu. Vahvuuksien löytymisen jälkeen niiden tulee voida voimistua vähitellen. Tämä vaatii niin ohjaajalta kuin nuorelta kärsivällisyyttä ja aikaa. Tärkeää on, että ohjaaja pystyy näkemään nuorella vielä mahdollisuuksia, vaikka nuori itse haluaisi jo luovuttaa. Ohjaajalla on oltava taitoa ja herkkyyttä löytää kullekin nuorelle sopivin tapa toimia. Hänen tulee siis olla selvillä siitä, mitä nuori todella haluaa ja minkä puolesta hän on valmis työskentelemään. (Ros-tila 2001, 40-41; Veivo-Lempinen 2009, 202; Autio 2015, 113–114.)

3.3 Nuoren tukeminen sairaalakoulun toiminta-ajatuksena

Sairaalakoulun tärkeimpiä tehtäviä perusopetuksen järjestämisen lisäksi on tukea nuorta oppimisessa, kasvussa ja hyvinvoinnissa. Nämä toiminnot kulkevat käsi kädessä, ja tuen antaminen on opetuksen mahdollistamisen edellytys. Jo perusopetuksen laatukriteereihin kuuluu moniammatillinen yhteistyö, oppilashuoltotyö, oppilaanohjaus, kouluruoka ja koulumatkojen tukeminen. Nämä erilaiset tuen muodot ovat sairaalaopetuksen arkipäivää. Sairaalaopetuksessa kuitenkin oppilaiden niin fyysinen- kuin psyykinenkin terveydentila on keskiössä. Ohjaus- ja tukitoimet sairaalakoulun toiminnassa ovat luonnollisesti huomattavasti tarkemmin suunnattuja ja yksilöidympiä kuin muussa perusopetuksessa. Itse opetus voidaan järjestää siten, että yksilöllinen ohjaus on mahdollista päivittäin. Opetus myöskin järjestetään oppilaan yksilöllisen toimintakyvyn mukaan siten, että tarpeen vaatiessa opetusta annetaan vain lyhyitä aikoja päivässä, jotta lapsen tai nuoren fyysinen tai psyykinen terveydentila kohenisi, eikä koulunkäynti kuormittaisi liikaa. (Tilus, Ekqvist, Heikkinen, Kilvelä, Papunen & Ruutu 2011, 44–46.)

Sairaalaopetuksessa olevilla oppilailla on monesti erilaisia haasteita olla täysivaltaisena osallisena yhteisössä tai yhteiskunnassa, ja syrjäytymisen vaara on suurentunut. Pedagogisen kuntoutuksen keinoin sairaalakoulu voi tukea oppilaitaan osallisuuteen ja tukea oppilaiden vaikuttamismahdollisuuksia omassa ympäristössään. Koulun tärkeä merkitys yhteisönä voi jäädä erilaisista sairauk-

sista kärsiville oppilaille jäsentymättömäksi, jolloin sairaalakoulun tehtävänä onkin erilaisten menetelmien avulla antaa nuorille ohjausta ryhmässä toimimisessa, toisten huomioimisessa, yhteisessä päätöksenteossa ja erilaisten roolien harjoittamisessa. Osallisuuden kokemukset taas vahvistavat nuoren itsetuntoa ja psykososiaalista toimintakykyä. Erilaisilla menetelmillä sairaalakoulu myös vahvistaa oppilaidensa sosiaalisia sekä vuorovaikutustaitoja. (Tilus ym. 2011, 37–38.)

Sairaalakoulu tukee oppilasta perusopetuksen saamisen turvaamisen lisäksi myös henkilökohtaiseen kasvuun ja elämäntilanteeseen liittyvissä asioissa. Nuoret saavat tukea oppilaaksi tullessa, opetuksen edetessä ja sairaalakoulusta lähtiessä. Näissä kolmessa eri vaiheessa toteutetaan yksilöllisesti suunniteltua oppilashuoltotyötä. Yläkouluikäisille nuorille järjestetään myös koulutus- ja ammatinvalintaan liittyvää ohjausta tai tukea, esimerkiksi ammatinvalintapsykologin kanssa. (Tilus ym. 2011, 44.) Sairaalakoulussa tuetaan kokonaisvaltaisesti nuoren kykyä ottaa oma opinpolkunsa hallintaan hyvän tulevaisuuden mahdollistamiseksi, ei siis ainoastaan turvata oppilaiden opetus-suunnitelman mukaista oppimista tietyssä määräajassa.

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Tässä luvussa esittelemme tarkemmin opinnäytetyömme toteutusta. Aluksi kerromme opinnäytetyömme tarkoituksen sekä esittelemme tutkimustehtävät. Käsitlemme myös opinnäytetyötämme ohjaavia tutkimusmetodologisia lähtökohtia, käyttämäämme tutkimusmenetelmää, kohdejoukkoa sekä aineiston hankintaa ja analysointia. Lopuksi käsitlemme vielä opinnäytetyömme eettisyyttä ja luotettavuutta.

4.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tehtävät

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla sairaalakoulun opettajien ja ohjaajien kokemuksia haastavassa elämäntilanteessa olevan nuoren tukemisesta sairaalakoulussa. Kuvailevan tutkimuksen avulla saamme opettajien ja ohjaajien kokemustietoa sairaalakoulussa olevien nuorten tukemisesta. Tutkimustulosten avulla pystymme kuvailemaan keskeisimpiä asioita, joihin tulee kiinnittää huomioita haastavassa elämäntilanteessa olevan nuoren tukemisessä. Tavoitteena on, että valmista opinnäytetyötä voitaisiin hyödyntää esimerkiksi uusien työntekijöiden ja opiskelijoiden perehdyttämisessä. Tavoitteena on, että opinnäytetyötä voidaan hyödyntää myös muualla, missä tehdään työtä haastavassa elämäntilanteessa olevien nuorten kanssa. Parhaimmillaan opinnäytetyö edistää nuorten elämäntaitoja.

Tutkimuksemme tutkimustehtävät ovat:

1. Miten sairaalakoulun opettajat ja ohjaajat tukevat haastavassa elämäntilanteessa olevan nuoren elämänhallintaa?
 - 1.1 Miten sairaalakoulun opettajat ja ohjaajat kokevat nuoren hyötyvän sairaalakoulun antamasta tuesta elämänhallinnan tukemisessa?

4.2 Tutkimusmetodologia

Toteutimme opinnäytetyömme laadullisena tutkimuksena, sillä se sisältää useita laadullisen tutkimuksen keskeisiä piirteitä. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on induktiivisuus, jossa tehdään havaintoja yksittäisistä tapauksista yhdistäen ne laajemmaksi kokonaisuudeksi sekä hyödyntäen päättelyssä aineistolähtöisyyttä. Tavoitteena on ymmärtää tutkittavien ihmisten todellisuutta ja tutkittavaa ilmiötä heidän näkökulmastaan. (Kylmä & Juvakka 2012, 22–23.) Ymmärrämme tässä opinnäytetyössä ihmisen kokonaisvaltaisena oman elämänsä toimijana, ja keräsimme kokemustietoa yksilön näkökulmasta. Keräämämme tieto on lähtöisin sairaalakoulun opettajilta ja ohjaajilta, ja se saatiin tulkitsemalla heidän ainutlaatuisia kokemuksiaan haastavassa elämäntilanteessa olevien nuorten elämänhallinnan tukemisesta. Tärkeää tutkimuksessamme oli, että haastateltaviemme ääni, kokemustieto ja näkökulma pääsivät hyvin esille. Kuitenkin laadullisen tutkimuksen luonteeseen kuuluu, että haastattelussa voi nousta esiin näkökulmia, joita teoriassa ei aiemmin ole huomioitu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.)

4.3 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyömme tutkimusmenetelmänä käytimme tapaustutkimusta, jonka avulla saadaan yksityiskohtaista tietoa tietyistä joukosta tai yksittäisestä tapauksesta. Tapaustutkimuksessa tyypillisesti kuvaillaan ilmiötä ja niiden yhteyksiä ympäristöönsä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 130–131.) Opinnäytetyössämme keräsimme yksityiskohtaista tietoa tietyltä ryhmältä, eli sairaalakoulun opettajilta ja ohjaajilta. Tapaustutkimuksessa ja laadullisessa tutkimuksessa on paljon samoja piirteitä, mutta ne eivät ole sama asia. Tapaustutkimuksessa tarkastellaan yhtä ja joukkoa ”tapauksista”, tavoitteena ymmärtää ja analysoida näitä tarkasti ja ymmärtää ne osana niiden ympäristöä (Eriksson & Koistinen 2005, 4). Sosiaalialalla tehtävä työ on usein moninaista vuorovaikutustyötä, joka ei etene muiden tieteiden lakien mukaan noudattaen aina tiettyä kaavaa. Tapaustutkimuksessa tapauksen rajaaminen voi tällöin olla haastavampaa, kuin esimerkiksi lääketieteellisen tapauksen rajaaminen ja tutkiminen. Tapaustutkimuksessa, niin kuin laadullisessakin tutkimuksessa, etsitään yhtenäisiä piirteitä, toimintatapoja tai muita seikkoja tutkittavasta joukosta (Eriksson & Koistinen 2005, 5–6, 9). Omassa tutkimuksessamme voimme tarkastella tapauksena nuorten tukemisen ilmiötä. Tapauksena voimme pitää myös joukkoa, eli tässä ryhmää erityisopettajia ja ohjaajia.

4.4 Tutkimukseen osallistujat

Toteutimme opinnäytetyömme näytteenä erääseen sairaalakouluun, koska tarkoituksenamme on tuottaa tietoa juuri kyseiselle sairaalakoululle. Tutkimuksen osallistujat olivat tässä opinnäytetyössä sairaalakoulun opettajat ja ohjaajat, jotka on valittu siitä syystä, että heillä on parhaiten kokemustietoa tutkimuksemme kohteesta. Kysyimme tutkimukseen kaikkia kyseisen sairaalakoulun opettajia ja ohjaajia, ja he itse päättivät osallistumisestaan. Valintaamme vaikutti myös se, että laajemmalla osallistujamäärällä olisi ollut mahdotonta toteuttaa tutkimusta, jonka tarkoituksena on kuvata sairaalakoulun henkilökunnan henkilökohtaisia kokemuksia nuoren tukemisesta. (Kylmä & Juvakka 2012, 58–59.)

4.5 Aineiston keruumenetelmä ja aineistonhankinnan toteutus

Keräsimme tutkimuksemme tarvittavan aineiston avoimen haastattelun avulla. Avoin haastattelu soveltui tutkimuksemme aineistonhankintavaksi, koska sen avulla saimme selville haastateltavan ajatuksia, mielipiteitä, tunteita ja käsityksiä sen mukaan kuin ne tulivat aidosti esille haastattelun kuluessa. Avoin haastattelu takaa sen, ettemme rajanneet etukäteen mitään oleellista tutkimuksen ulkopuolelle. Näin varmistimme, että saimme haastateltavilta tietoa juuri niistä seikoista, joita he pitivät nuoren tukemisessa ja ohjaamisessa tärkeänä. (Hirsjärvi ym. 2009, 209; Kylmä & Juvakka 2012, 80.) Teimme sairaalakoulun opettajille ja ohjaajille yksilöhaastattelut, jotka aloitimme kysymällä, että miten sairaalakoulu tukee haastavassa elämäntilanteessa olevan nuoren elämänhallintaa. Tämän jälkeen etenimme avoimen haastattelun periaattein, kysymällä haastattelussa esiin nousseista, tutkimuskysymyksen kannalta keskeisistä asioista. Kysyimme opettajilta ja ohjaajilta myös tapausesimerkkejä tai esimerkkejä tilanteista, joissa he ovat tukeneet nuorta. Ohjasimme haastattelijan puhetta eteenpäin viitaten siihen, mitä haastateltava oli aiemmin sanonut. Keräsimme haastatteluaineiston talteen tallentamalla haastattelut nauhurin avulla ja tekemällä haastattelun aikana tarvittaessa muistiinpanoja. Haastattelut tapahtuivat erään sairaalakoulun tiloissa ajankohtana, joka parhaiten sopi haastateltaviemme työpäivän aikatauluun.

Toteutimme haastattelut pareittain niin, että jokaisella oli vastuu kahdesta haastattelutilanteesta. Haastattelutilanteessa toinen oli aktiivisen kuuntelijan roolissa, jotta haastattelijalla ei jäänyt syventämättä jotakin haastateltavan mainitsemaa oleellista asiaa. Kirjoitimme opinnäytetyötä pääasiassa

yhdessä, mutta jaoimme tiedonhakuvastuuta aihealueittain. Toteutimme aineiston keruun toukokuun 2017 aikana. Kokonaisuudessaan keräämämme aineisto oli runsas, minkä vuoksi koimme onnistuneemme haastatteluissa hyvin.

4.6 Aineiston analysointi

Aloitimme aineiston hankkimisen sopimalla haastatteluajat sairaalakoulun opettajien ja ohjaajien kanssa. Toteutimme haastattelut heille sopivina ajankohtina sairaalakoulussa olevassa hiljaisessa tilassa toukokuussa 2017. Teimme yhteensä kuusi avointa haastattelua, joista jokaisella oli vastuu kahdesta haastattelusta. Haastattelutilanteissa olimme myös vuorollaan kuuntelijan roolissa, jonka tehtävänä oli tehdä tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä ja huolehtia haastattelutilanteen sujuvuudesta. Haastattelutilanteet olivat kestoltaan 25–60 minuuttia. Jokainen meistä litteroi kesän aikana kaksi haastattelua, jonka jälkeen työstimme aineistoa ryhmässä syksyn 2017 aikana.

Toteutimme opinnäytetyömme aineiston analysoinnin teemoittelulla. Teemoittelussa aineistoa järjestellään teemojen mukaan niin, että kunkin teeman alle kerätään haastatteluista ne kohdat, joissa puhutaan kyseisistä teemista. Toisin sanoen aineistoa pilkotaan ja ryhmitellään aihepiireittäin, mikä mahdollistaa tiettyjen teemojen esiintymisen vertailun aineistossa. Teemoittelu muistuttaa luokittelua, vaikka keskiössä lukumäärien sijaan on teeman sisältö. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, viitattu 31.8.2017; Tuomi & Sarajärvi 2013, 93; Kajaanin ammattikorkeakoulu 2017, viitattu 9.10.2017.)

Aineistosta lähdetään etsimään varsinaisia teemoja, kun aineistolle on ensin tehty alustava luokittelu. Teemoittelu voidaan aloittaa teemakortiston tekemisellä, milloin aineisto pilkotaan eri aihealueittain. Tällöin aineistosta etsitään tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä, jotka laitetaan kortistoon sitä kuvaavan teeman alle. Tällä tavoin luokitellaan sisällöllisiä näkemyseroja, joita eri teemat sisältävät. Teemojen yhteydessä esitetään yleensä sitaatteja eli lainauksia, joilla havainnollistetaan ja todistetaan, että aineisto on antanut johtolankoja kyseisten teemojen muodostamiseen. (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2017, viitattu 9.10.2017; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, viitattu 31.8.2017.)

Opinnäytetyömme aineiston analysoinnin aloitimme luokittelemalla litteroitujen haastattelujen sisältöä aihealueittain niistä aiheista, jotka nousivat keskeisimmin esiin haastatteluissa. Mielestämme

haastatteluiden vastuksista muodostui selkeät yhteiset aihealueet, minkä vuoksi teemoittelun hyödyntäminen oli selkeä valinta opinnäytetyömme aineiston analysointitavaksi. Aluksi kokoonnuimme yhdessä analysoimaan tuloksia sen jälkeen, kun jokainen oli litteroinut itse vetämänsä kaksi haastattelua ja etsinyt niistä tutkimustehtävien mukaiset vastaukset. Tämän jälkeen kävimme yhdessä läpi kaikkien haastattelujen vastaukset ja aloimme ryhmitellä niitä aihealueittain paperille. Esimerkiksi yhden aihealueen muodostimme hyväksyvän kohtaamisen, turvallisen ympäristön, kokonaisvaltaisen ja holistisen lähestymistavan, läsnä olevan aikuisen sekä luottamuksellisen suhteen kuvaavista näkemyksistä. Tämän jälkeen päätimme nimetä tätä kyseistä teemaa kuvaavaksi otsikoksi kohtaamisen. Kokonaisuudessaan saimme aineistosta muodostettua viisi aihealuetta, jotka nimettiin teemaa kuvaavilla nimillä. Teemojen nimiä tarkensimme vielä opinnäytetyön edetessä. Esimme teemojen yhteydessä suoria lainauksia haastatteluista perustelemaan ja havainnollistamaan muodostamiamme teemoja.

4.7 Tutkimuksen luotettavuus

Tieteellisen tutkimuksen päämääränä on mahdollisimman luotettavan tiedon tuottaminen tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa selvitetään, onko tuotettu tieto totuudenmukaista. Tämän arvioimiseen voidaan hyödyntää laadullisen tutkimuksen luotettavuuskriteerejä, joita ovat uskottavuus, vahvistettavuus, refleksiivisyys ja siirrettävyys. (Kylmä & Juvakka 2012, 127.)

Uskottavuudella tarkoitetaan tutkimuksen ja sen tulosten uskottavuutta ja niiden osoittamista tutkimuksessa. Tämä vaatii tutkimuksen tekijältä sen varmistamista, että tutkimustulokset vastaavat tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden näkemyksiä tutkitusta kohteesta. (Kylmä & Juvakka 2012, 128–129.) Opinnäytetyössä varmistamme tutkimuksen uskottavuutta niin, että toteutimme haastattelut huolella ja kuvailimme haastateltavien kokemuksia totuudenmukaisesti. Lisäksi pitkäaikainen ja laaja paneutuminen aiheeseen kirjallisuuden avulla vahvistaa opinnäytetyömme uskottavuutta. Nauhoitimme haastattelut ja litteroimme ne säännönmukaisesti ja tarkasti, jotta vastaukset eivät jäisi oman tulkintamme varaan, vaan olisivat mahdollisimman luotettavia. Hirsjärven ym. (2007, 227) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen kuuluu myös se, että aineiston tuottamisen olosuhteet kerrotaan selvästi ja totuudenmukaisesti.

Vahvistettavuus voidaan liittää koko tutkimusprosessiin ja sen kirjaamiseen, jotta myös toinen tutkija pystyy seuraamaan tutkimusprosessin pääpiirteitä. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta kaikissa sen vaiheissa (Hirsjärvi ym. 2007, 227). Tärkeää on, että tutkimuksen tekijä hyödyntää muistiinpanojaan tutkimusprosessin eri vaiheista kirjoittaessaan raporttia. Haasteena on, että toinen tutkija ei välttämättä päädy samaan tulkintaan, vaikka aineisto olisi molemmilla tutkijoilla sama. Kuitenkin laadullisessa tutkimuksessa hyväksytään monien eri tulkintojen mahdollisuus tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttamatta, koska ne voivat vain lisätä ymmärrystä tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. (Kylmä & Juvakka 2012, 128–129.) Opinnäytetyömme vahvistettavuutta takaamme sillä, että kirjasimme tarkasti ja totuudenmukaisesti tutkimuksemme vaiheita, jotta muutkin henkilöt voivat seurata tutkimusprosessin pääpiirteitä ja tutkimustulosten tulkintoja. Hirsjärven ym. (2007, 227) mukaan laadullista tutkista analysoidessa on keskeistä luokittelujen tekeminen. Analysoidessamme tutkimusaineistoa, luokitelimme saamamme tiedon ja kerroimme, miten lähdimme tekemään luokittelua sekä luokittelujen perusteet. Tutkimustuloksia tulkitessamme perustelimme päätelmiämme ja tulkintojamme muuan muassa suorilla haastatteluotteilla ja teoreettisen kirjallisuuden avulla.

Refleksiivisyys edellyttää tutkimuksen tekijältä tietoisuutta siitä, mitkä ovat hänen omat lähtökohdansa tutkimuksen tekijänä. Tämä vaatii tutkimuksen tekijältä arvioimista siitä, kuinka hän vaikuttaa aineistoonsa ja tutkimusprosessiin. Lisäksi tutkimuksen tekijän on kuvattava nämä lähtökohdat raportissaan. Opinnäytetyössämme tämä tarkoittaa sitä, että pyrimme toteuttamaan opinnäytetyömme neutraaleina tutkijoina, emmekä anna omien käsitystemme tai kokemustemme vaikuttaa tutkimuksen aineistoon ja tutkimusprosessiin. Siirrettävyys kuvaa sitä, ovatko tutkimustulokset siirrettävissä muihin vastaaviin tilanteisiin. Jotta lukija voisi arvioida tätä, täytyy tutkimuksen tekijän kuvailla riittävästi esimerkiksi tutkimuksen osallistujia ja ympäristöä. (Kylmä & Juvakka 2012, 129.) Opinnäytetyömme tutkimustulokset ovat sovellettavissa muihin sairaalakouluihin, koska sairaalakoulujen toimintaperiaatteet ovat samanlaisia.

4.8 Tutkimuksen eettisyys

Kaikkeaa tutkimusta koskevat tietynlaiset pelisäännöt ja eettiset, hyvät käytänteet. Eettisyyteen täytyy kiinnittää erityistä huomiota ihmisiin liittyvää tutkimusta tehtäessä. Jo tutkimussuunnitelmaa tehtäessä, tulisi tehdä eettistä ennakkoarviointia siitä, voiko kyseisellä työllä olla mahdollisia haittavaikutuksia tutkittavaan kohteeseen tai johonkin muuhun ryhmään. Tutkimuksen edetessä kiinnitimme

tarkkaan huomiota eettisyyteen esimerkiksi henkilöitä kohdatessamme, haastatellessamme ja tietoa analysoidessamme. Opinnäytetyön tekijöinä vastaamme lopuksi aina itse eettisistä tai mahdollisista moraalisisista ratkaisuistamme. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2014, viitattu 1.12.2016.)

Opinnäytetyömme on tiedon keruuta ihmisiltä ja ihmisten käyttäytymisestä sekä ihmisten (tässä nuorten) kanssa työskentelystä. Työssämme huomioimme tutkimuseettisen neuvottelukunnan laattimia, ihmistieteisiin liittyvien tutkimusalojen eettisiä periaatteita. Nämä periaatteet ovat jaettu kolmeen aihealueeseen, tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen, vahingoittamisen välttämiseen sekä tieto- ja yksityisyydensuojaan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2014, viitattu 1.12.2016.) Itsemääräämisoikeus ja tämän kunnioittaminen näkyvät työssämme haastateltaviemme osallistumisen vapaaehtoisuutena. Luotamme heillä olevan tutkimukseemme nähden sopivaa tietoa, ja luotamme heidän ammattieettiseen harkintakykyynsä antaa meille tietoa tutkittavasta asiasta. Informoimme opinnäytetyöhömmme osallistuneita tahoja lähettämällä heille sähköpostitse haastattelukutsun, jossa kerroimme tutkimuksesta riittävästi, jotta he tiesivät tutkimuksemme aiheen ja tutkimuksen toteuttamisen aikataulun, sekä millaiseen tarkoitukseen aineistoa keräsimme.

Vahingoittamisen välttäminen kuuluu ihmisiin liittyvien tutkimusten eettisiin periaatteisiin (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2014, viitattu 1.12.2016). Opinnäytetyötä tehdessämme kohtelimme tutkimukseen osallistuvia henkilöitä arvostaen ja kiinnitimme huomiota myös kunnioittavaan kirjoitustapaan aineistoa analysoidessamme. Tutkimuksemme ollessa opinnäytetyö, sekä sen muu luonne huomioiden, emme näe suurta henkisen, sosiaalisen tai taloudellisen vahingon riskiä tai haittaa työssämme.

Tutkimuksessa täytyy kiinnittää myös erityistä huomiota yksityisyydensuojaan sekä tietosuojaan. Yksityisyydensuoja on tärkeä tutkimuseettinen periaate, ja se on jokaisen perustuslaillinen oikeus. Tieto- ja yksityisyydensuoja tulee aina arvioida tutkimuksen tai opinnäytetyön julkaisuvaiheessa tapauskohtaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2014, viitattu 1.12.2016.) Opinnäytetyössämme emme käyttäneet kyseisen sairaalakoulun ja henkilöiden nimiä tai muita tunnistetietoja, emmekä kirjoittaneet tai käyttäneet mitään yksityisyyttä loukkaavaa tai tietosuojan alaista tietoa tutkimuksen aineistoa analysoidessamme. Haastattelimme asiantuntijoita sairaalakoulussa tapahtuvasta nuorten tukemisesta, emme kirjanneet opinnäytetyöhömmme yksityiskohtaisia tietoja nuorista, vaikka tällaista tietoa jostain syystä haastatteluissa olisimmekin saaneet.

5 TULOKSET

Opinnäytetyömme tutkimustehtävinä on kuvata, miten erään sairaalakoulun opettajat ja ohjaajat tukevat haastavassa elämäntilanteessa olevan nuoren elämänhallintaa sekä miten he kokevat nuoren hyötyvän sairaalakoulun antamasta tuesta elämänhallinnan tukemisessa. Toteutimme opinnäytetyömme haastattelemalla erään sairaalakoulun opettajia ja ohjaajia avoimella haastattelulla. Haastateltavia oli kuusi. Vastaamme opinnäytetyömme tutkimustehtäviin haastatteluista nousseiden pääteemojen avulla, joita ovat nuoren kohtaaminen, itsetunnon tukeminen, yksilöllisyyden huomioiminen ja itsetuntemuksen vahvistaminen, arjen rutiinit kouluyhteisössä sekä osallisuus kouluyhteisössä.

5.1 Nuoren kohtaaminen

Nuoren kohtaamisen teema rakentui siitä, kun haastateltavat puhuivat hyväksyvän kohtaamisen ja turvallisen ympäristön luomisen olevan lähtökohta nuoren elämänhallinnan tukemiselle. Sairaalakoulussa korostetaan yhteisöllisyyttä, joka näkyy muun muassa siinä, että opettajat ovat kiinnostuneita sekä halukkaita auttamaan kaikkia sairaalakoulun oppilaita sekä kohtaamaan heidät aina hyväksyvästi. Haastateltavat puhuivat tässä yhteydessä eräänlaisesta opettajien yhteisestä toimintakulttuurista. Lisäksi haastatteluissa tuli esille luottamuksellisen suhteen rakentumisen ja aikuisen läsnäolon merkitys nuorten tukemisen mahdollistumiselle.

Ihmisenä kohtaaminen nousi haastatteluissa yhdeksi merkittävimmistä tuen keinosta työskennellessä haastavassa elämäntilanteessa olevien nuorten kanssa. Aito ja hyväksyvä sekä nuorta arvostava kohtaaminen on ikään kuin kivijalka, jonka päälle lähdetään rakentamaan yhteistyötä ja luottamusta sekä miettimään nuoren kanssa hänen yksilöllisiä tavoitteita. Sairaalakoulussa pyritään luomaan oppilaille turvallinen ilmapiiri, jossa on turvallisia, läsnä olevia aikuisia. Haastateltavat pitivät tärkeänä sitä, että nuorelle tulee tunne siitä, että hän voi olla koulussa oma itsensä, jossa hänen ei tarvitse piilotella omia haasteita ja pahaa oloaan. Nuoren tunteita ja kokemuksia ei sivuteta vaan ne käsitellään, silloin kun nuorella on siihen tarve. On tärkeä, että nuorelle tulee tunne siitä, että häntä kuullaan ja jokainen aikuinen on kiinnostunut hänen auttamisesta ja siitä, mikä on juuri hänelle tärkeää.

"Varmaan tärkeimpiä asioita on sen nuoren kuuleminen ja kohtaaminen ihmisenä ja yksilönä eikä tavallaan niiden ongelmien ja kasautuneitten asioiden summana - - ja sen nuoren asioista välittäminen - - että sille nuorelle tulee kokemus siitä, että hän on tärkeä ja hänen asiansa ovat tärkeitä. - - Pidetään tärkeänä sitä, että tämä ois semmoinen turvallinen paikka - - missä on, että kaikki oppilaat ovat jostain syystä täällä ja kaikilla on omat haasteensa, että ne ei oo niin ku semmosia osoiteltavia asioita ne haasteet mitä on - - ja niitä ei sivuuteta vaan käsitellään sitte silloin ku tarve on."

Haastatteluissa korostui myös se, että sairaalakoulun lähtökohta ei ole oppiminen ja arvosanat vaan se, että nuori tulee kouluun. Tällöin aikuinen voi hyväksyvän kohtaamisen avulla luoda nuorelle kokemuksen, että hän on tärkeä ja hänen asioista ollaan kiinnostuneita. Joskus kouluun tuleminen voi olla nuorelle iso kynnys aiempien negatiivisten kokemusten vuoksi, ja nuori saattaa aloittaa koulunkäynnin käymällä vain hetken koulussa. Tällöin korostuu entisestään hyväksyvän, ihmisenä kohtaamisen merkitys. On tärkeä, että nuorelle tulee positiivinen ja turvallinen kokemus kouluun tulosta sekä tunne siitä, että hänestä ollaan kiinnostuneita ja häntä arvostetaan.

"Joskus joku oppilas on käynyt tuossa tuulikaapissa. Niin, että me niin ku kohdataan, että se oppilas tulee silloinkin kohdatuksi. - - ku se oppilas käy ees hengittämässä siellä koululla, niin mää voin kohdata sen. - - se on ihan eri asia, että mää vaan aukasen hänelle oven kuin se, että mää voin antaa, että mahtava, et sää oot tullu kouluun ja hienoa, että sää oot täällä."

Haastatteluissa nousi esille myös se, että aikuisen tulee olla ikään kuin tuntosarvet hereillä, jotta hän pystyy aistimaan nuoren tunnetiloja ja kohtaamaan nuori sen mukaan. Sen lisäksi, että nuori kohtaa kouluun tullessa aikuisen, hän kohtaa koulun ilmapiirin ja aikuisten luoman yhteisöllisyyden. Tämän takia myös aikuisten luomalla yhteisöllisyydellä ja koulun ilmapiirillä on valtava merkitys siinä, millainen tunne nuorelle tulee kouluun tullessa. Tämän takia positiivisen ja turvallisen ilmapiirin luominen sekä aikuisten välisten suhteiden merkitys korostuvat.

"Me ollaan erilaisia persoonia, meillä on erilaisia vahvuuksia ja ominaisuuksia, mutta enemmän ku tavallaan mitkää niiden ominaisuuksien summa on sitte se, miten me ajatella kasvatusfilosofisesti, miten me nähdään se aikuisen rooli ja meidän rooli siinä, että millainen yhteisö me aikuisina muodostetaan niin, että ne oppilaatkin näkee, että tää on näitten kaikkien paikka. Sen täytyy olla siinä taustalla ennen ku mikään muu toimenpide voi niin ku tuottaa mitään. Ja se on se, minkä ne oppilaat kohtaa"

Työntekijän aitous ja kanssakäyminen nuoren kanssa synnyttävät pikkuhiljaa nuoren luottamuksen työntekijään. Haastatteluissa korostettiin työntekijän aitoutta ja sitä, että nuori vaistoa helposti, jos työntekijä teeskentelee, mikä vain vaikeuttaa vuorovaikutussuhteen ja luottamuksen syntymistä. Haastateltavien mukaan luottamussuhteen syntymistä edistää työntekijän hienotunteisuus, nuoren

ehdoilla eteneminen sekä nuoren tunne siitä, että työntekijällä on aikaa kohdata hänet. Haastattelussa nousi esille myös sanattoman viestinnän merkityksen luottamuksellisen suhteen rakentumiseen. Lisäksi korostettiin sitä, että nuorella on tärkeä olla kokemus siitä, että hänen lähellään on turvallinen aikuinen, jolle hän voi tarvittaessa puhua asioistaan.

" - - myöskin semmonen sanaton viestintä, että oot siinä lähellä...se (nuori) alkaa luottaa sinuun, ja että sää et oo liian tunkeileva. - - ja semmonen hienotunteisuus, että mennään sen lapsen ja nuoren ehdoilla."

Haastatteluissa kerrottiin, että nuorille on valtava hyöty siitä, että heidät kohdataan tasavertaisena ihmisenä haasteista huolimatta. On tärkeä, että nuoret kokevat olevansa hyväksytyjä ja tärkeitä ja heistä ollaan aidosti kiinnostuneita. Haastateltavat toivat esille, että entiset sairaalakoulun oppilaat ovat kertoneet olevansa tyytyväisiä siitä, että sairaalakouluun sai aina tulla juuri sellaisena kuin on ja sen hetkellä fiiliksellä. Koulussa he kohtasivat aina heidän asioistaan kiinnostuneen aikuisen, joka kysyi kuulumisia.

" - - ja aattelee niitä oppilaita, jotka tässä käy vuosien jälkeen niin tuottaa, että kun tuon oven aukasee niin pystyy odottamaan tietynlaista. Sai tulla vaan kun aikuinen on vastassa sellaisena kuin sinä päivänä oot ja sua ei oteta vastaan vaa niin ku joku oppilas, joka tulee suorittamaan tänne peruskoulua, vaan ekaks se on semmonen ihminen ihmiselle, jolle voi olla semmonen, joka reagoi siihen, että millanen fiilsi nyt on tai onko jotain tapahtunut tai onko vaikka hyvä päivä."

5.2 Itsetunnon tukeminen

Itsetunnon tukemiseen liittyvät tukimuodot olivat keskeisesti esillä haastatteluissa, minkä vuoksi se muodosti yhden selkeän teeman aineistoa analysoitaessa. Kyseinen teema muodostui rohkaisemisen tärkeydestä ja nuorten omien vahvuuksien löytymisen tukemisesta. Lisäksi haastateltavat puhuivat siitä, kuinka he kannustavat nuoria menemään kohti haasteitaan sekä toisaalta myös tukevat haasteiden tunnistamisessa ja siten hyväksymisessä. Nuorille pyritään myös tarjoamaan mahdollisimman paljon onnistumisen kokemuksia ja antamaan positiivista palautetta itsetunnon vahvistamiseksi. Teemaan liittyy myös haastateltavien kertoma siitä, että erilaisten vaihtoehtojen tarjoamisen, välitavoitteiden asettamisen ja yrittämisen riittävyyden korostamisen avulla nuorille pyritään antamaan onnistumisen kokemuksia mahdollisimman paljon.

Sairaalakoulun nuorilla kerrottiin olevan usein huono itsetunto, jota pyritään vahvistamaan monella tapaa nuorta tukeessa. Haastatteluissa puhuttiin vahvuuksien löytymisen ja onnistumisen kokemusten saamisen merkityksestä, jotta nuori voisi nähdä itsessään hyvää pelkkien negatiivisten ajatusten sijaan. Tämän vuoksi esimerkiksi vahvuuksien löytäminen nuoren kanssa yhdessä harjoitusten tai keskustelun avulla nähtiin keskeiseksi osaksi nuorten kanssa työskentelyä. Haastateltavat mainitsivat esimerkiksi vahvuusympyrän tai erilaisten kyselyiden tekemisen auttavan siinä, että nuori voi itse löytää tai tarvittaessa häntä voidaan auttaa löytämään vahvuuksia itsestään.

”Se itsearvostus ja itsetunto, että jos ne on normaaleja, ne kuitenkin määrää meidän toimintaa - - Joko se, että jotkut nuoret meillä on ”polettu niin maan rakoon”, että miten heitä saisi vahvistettua siten, että heillä olisi joitain itsetunnon rippeitä jäljellä - - lyhyessäkin ajassa saaha sitte niitä vahvuuksia ja onnistumisia tuomaan, jotta ne pystyy näkemään itessään sen hyvän.”

Lisäksi haastateltavat puhuivat muun muassa nuorten rohkaisemisen ja kannustamisen sekä haasteita kohti menemisen olevan tärkeitä seikkoja nuorten elämänhallinnan tukemisessa. Tähän liittyen haastatteluissa mainittiin keinoksi esimerkiksi nuoren kannustamista sanomaan yhden positiivisen asian itselleen päivittäin, jotta nuori joutuisi haastamaan itseään hyvien puoliensa löytämiseen negatiivisten sijaan ja näin myönteinen minäkuva kehittyisi. Haastatteluissa nousi esille myös se, kuinka merkittävää nuorta on auttaa tunnistamaan ja nimeämään omia haasteitaan, mikä taas auttaa nuorta hyväksymään ne osaksi itseään.

”Se on monesti itsetunto, jolloin se lähtee itsensä hyväksymisen asioista, joista se lähtee myös omine haasteiden hyväksymisen asiasta, että mää hyväksyn, että mulla on tällaisia haasteita. - - Että niiden nimeäminen on jo sellainen yks juttu, että tunnistan ja hyväksyn, että ne nimetään näin.”

Onnistumisen kokemusten mahdollistaminen nähtiin tärkeänä nuoren itsetunnon ja minäkuvan parantamiseksi. Haastatteluissa tuotiin esille onnistumisen kokemusten merkittävyyden lisäksi siitä näkökulmasta, että se lisää nuorten halua sitoutua yrittämään. Haastatteluissa painotettiin myös sitä, että nuorelle on tärkeä korostaa yrittämisen riittämistä onnistumiseen. Haastateltavat kertoivat pienin askelin etenemisen, välitavoitteiden asettamisen sekä vaihtoehtojen tarjoamisen ja kompromissien tekemisen merkityksen olevan osa nuorten tukemista, koska saavutettavissa olevat tavoitteet motivoivat nuorta myös yrittämään. Esimerkkeiksi näistä annettiin muun muassa koulupäivän pituuden vaihtelevuudesta tai tunnille osallistumisen tavasta sekä oppituntien tauottamisesta. Näiden avulla nuorille pyritään luoda onnistumisen kokemuksia mahdollisimman usein.

"- - yks tärkeimmistä tuen muodoista se yrittäminen on ihan tarpeeksi useimmiten. Koska sitten, kun se oppilas lähtee vilpittömästi yrittämään niin se monesti ylittää itsensä tai sit seuraavalla kerralla sillä on ajatus siitä, että mä oon jo pystynyt yrittää niin tää varmaa onnistuu joskus."

Positiivisen palautteen antamista nuorille pidettiin klassisen tärkeänä myös sairaalakoulun arjessa. Haastatteluissa korostui aikuisten antaman palautteen lisäksi tärkeänä asiana nuoren itsetunnon kasvattamisen kannalta vertaisilta saama palaute. Tähän liittyen puhuttiin myös aikuisten yhteistyön merkitystä siinä, että he pystyvät luomaan tilanteita, joissa vertaispalautteen antaminen nuorten kesken on mahdollista.

"Ja myös se palautteen antaminen muitten aikuisten kuullen, että me tykätään kehua täällä, kun ollaan oltu esimerkiksi jonku tietyn porukan kanssa köksässä tai tilanteessa. Ja se, että vertaisten nähen, että hehkutetaan niitä koulupäivän aikana tapahtuneita juttuja ja miten on tehty toisten kans. Se mistä nää nuoret on usein jääny vaille, on tunnustus vertaisen edessä. Sen mitä mää ajattelen, että me voidaan tämmösellä aikuisten yhteisapelillä luoda on, että on tilanteita, jossa se nuori saa aidosti tulla tunnustetuksi siinä vertaisryhmässä."

Nuoren saamaksi hyödyksi sairaalakoulun tarjoamasta tuesta mainittiin se, että nuori oppii olemaan rehellinen itselleen omissa vaatimuksissaan ja tavoitteissaan itseään kohtaan. Tällä tarkoitettiin sitä, ettei nuoren tarvitse lähteä yrittämään sellaista, mikä on hänen voimavaroihinsa nähden vielä liikaa vaadittu. Tämä taas on merkittävää nuoren itsetunnon kannalta, koska tavoitteiden ollessa korkeat, niiden saavuttamisen epäonnistuminen voi olla kova kolaus nuoren itsetunnon vahvistumiselle. Lisäksi nuoren saamaksi hyödyksi sairaalakoulun tuesta nähtiin nuorelle heräämä toivo siitä, että hän voi selvitäkin ja pystyäkin käymään koulua. Haastateltavat kokivat itsetunnon vahvistumisen rohkaisevan nuorta myös esimerkiksi itseilmaisuun.

5.3 Yksilöllisyyden huomioiminen ja itsetuntemuksen vahvistaminen

Kolmanneksi teemaksi muodostui yksilöllisyyden huomioiminen ja itsetuntemuksen vahvistaminen, koska haastateltavat korostivat sairaalakoulun tuessa painottuvan jokaisen nuoren yksilöllisten haasteiden tunnistaminen, jotta nuorelle voidaan muun muassa opettaa konkreettisia keinoja oman elämänhallintansa parantamiseksi. Teema muodostui lisäksi siitä, kun haastateltavat puhuivat yksilöllisten ja konkreettisten tavoitteiden asettamisesta nuorelle sekä nuorten opettamisesta omien rajojen tunnistamiseen ja siten rehellisyyteen itseään kohtaan. Haastateltavat kertoivat myös nuoren vastuuttamisen olevan tärkeää elämänhallinnan parantamisen kannalta.

Haastatteluissa yhdeksi tärkeäksi teemaksi nousi oppilaiden yksilöllisyys, yksilölliset haasteet ja siten yksilöidympi oppilastyö. Tässä yhteydessä haastateltavat kertoivat myös yksilöllisten haasteiden ja vahvuuksien, eli itsetuntemuksen lisäämisestä oppilaiden kanssa tehtävässä työssä. Haastatteluissa opettajat kertoivat yksilöllisen tuen merkityksestä ja siitä, kuinka jokaisella oppilaalla on oma polku, mitä edetä kohti henkilökohtaisia tavoitteita. Haastatteluissa kerrottiinkin opettajien ja muun hoitavan tahon kanssa yhdessä asetettavan jokaisen oppilaan kanssa konkreettisia tavoitteita ja niissä pysymisen edellytyksiä. Oppilailta voidaan haastateltavien mukaan heidän omien voimavarojen puitteissa myös vaatia vastuun kantoa sovituista tavoitteista. Tällöin on tärkeää, että haasteista on kaikilla osapuolilla yhteinen näkemys.

"Meidän tehtävä on määrittää se haaste niin ku ikään kuin millasena, mitä sinä tarvitset, että sinulla ois sellaset elämänhallinnan taidot, että sä selviät siellä kotikoulussa tai jatko-opinnoissa. Niin ku, että minkälaisia asioita täällä on harjoteltava myöskin. "

Tärkeänä tavoitteena koettiin oppilaiden itsetuntemuksen vahvistuminen. Erilaiset tavallisiinkin yhteiskunnan toimintoihin liittyvät tai sosiaalsiin tilanteisiin liittyvät pelot ja jännitykset nähtiin olevan usean oppilaan haasteena. Haastateltavat puhuivat nuorten sosiaalisten tilanteiden pelosta ja niihin liittyvistä voimakkaista ahdistuksen tuntemuksista.

" - tai elämänhallintaa vaikeuttaa se, mää en pääse täältä kotoa lähtemään, vaikka Tyttöjen talolle. Niin millä mää yleensä ottaen lähen, että mikä on se estävä tekijä tai estävät tekijät ja se, miten sitä kohti mennään pikkuhiljaa, mikä on se ensimmäinen tavoite. Ja monesti joutuu kysymään, mikä on se pahin asia, jos sää lähdet yrittämään ja se ei meekkään niin. Niin sitten me käydään niitä pelkoja läpi."

Oppilaiden kanssa kerrottiin keskustelemalla käsiteltävän ja sanoitettavan niitä konkreettisia tilanteita, joissa ahdistusta koetaan voimakkaasti. Kerrottiin myös ahdistuksen siedättämisestä, yksinkertaisesti altistamalla nuori epämuokaviin mutta tulevaisuudessa väistämättömiin tilanteisiin. Nuorten kerrottiin jopa vältelleen itselle epämuokavia tuntemuksia aiheuttavia tilanteita siihen pisteeseen saakka, etteivät he lopulta ole pystyneet käymään koulussa. Haastateltavat kertoivat myös antavan nuorille ikätasoisesti ymmärrettävää tietoa ahdistuksesta ja nuoren elämänhallintaa vaikeuttavien yksilöllisten haasteiden luonteesta. Haastateltavat toivat esille myös itsetuntemuksen vahvistamisen tärkeäksi tavoitteeksi senkin vuoksi, että nuorella olisi itsellään realistiset tavoitteet ja toiveet oman lähitulevaisuuden kannalta. Esimerkiksi nuoren suunnitellessa tulevia opintojaan, nuorella olisi hyvä haastateltavien mukaan olla käsitys itsestä opiskelijana ja tiedostettava, mitä esimerkiksi

lukio-opinnot tai jonkun tietyn ammatin opinnot vaativat. Tähän liittyy myös nuorten kannustaminen ja itsetunnon vahvistaminen suhteessa tulevaisuuden suunnitelmiin.

” - että me emme täällä enää väistä niin, että sillon ku oppilas on alkanut väistämään niitä tiettyjä asioita, jotka on aiheuttanut esimerkiksi ahdistusta, henkistä pahoinvointia tai fyysistä pahoinvointia. Niin hänen toimintamalliksi on valikoitunut väistäminen ja meidän taas pitää mennä sitä kohti pikkuhiljaa. Ja se on varmaa semmonen, että miten me sit siinä tuetaan niin ydin on mun mielestä, että mennään sitä vaikeutta kohti eikä väistetä sitä ja tehään se vaikeus sillä tavalla, että hän itse ymmärtää, että minun vaikeuteni ei ole tämä fyysinen vatsakipu niinkään tämmösenä somaattisena asiana, vaan se mikä tuottaa sen. - - että oppilas pystyy itekin näkemään ja nimeämään asiat, jotka niin ku estää häntä toimimasta ikätasosesti tai siinä sosiaalisessa viitekehysessä kuten koulu missä tarvis.”

Nuoren tulevaisuuden kannalta haastateltavat kokivat tärkeänä, että nuori tunnistaisi itsessään näitä ahdistuksen oireita sekä ahdistusta laukaisevia tekijöitä. Tällaisen itsetuntemuksen lisäämisen avulla nuorelle pyritään antamaan keinoja rauhoittaa itseään ja löytämään tilanteisiin toimintatapoja, jotka edistäisivät nuoren kykyä toimia tavalliseen elämään kuuluvissa tilanteissa. Haastateltavat kertoivatkin käsittelevän nuorten kanssa näitä yksilöllisiä haasteita. Niitä käsiteltiin muun muassa sanallistamalla ja käymällä läpi vaihe vaiheelta tilanne mielikuvissa. Nuorten kanssa kerrottiin myös keskusteltavan kehollisista tuntemuksista, mitkä pelko aiheuttaa ja käytävän läpi keinoja, kuinka fyysisiä oireita voi helpottaa.

”Melkein mikä tahansa asia tulee niin siinä on, että mennään pois, nii pyritään rohkaisemaan sitä nuorta ja löytämään keinoja, miten pystys ite hallitteen vaikka sitä ahdistusta. Aika paljon sitä keskustelua siellä koulupäivän sisällä mitä käyvään. Juttelua, itsetunnon vahvistamista, ihan käytännön keinoja, miten pystyy vaikka haastavassa tilanteessa itseänsä rauhoittamaan. Vaikka tämmösiä hengitystekniikoita taikka muita tämmösiä ihan konkreettisia asioita.”

5.4 Arjen rutiinit kouluyhteisössä

Arkirutiinien merkityksestä kouluyhteisössä puhuttiin haastatteluissa keskeisesti omana osaan sairaalakoulun tarjoamaa tukea, koska rytmi nuoren elämässä on merkittävä tekijä elämänhallinnalle. Nuorille kerrottiin olevan tärkeää se, että heidän arjessaan on tietty struktuuri, jotta koulupäivä olisi mahdollisimman ennakoitavissa. Lisäksi oppimistavoitteiden asettaminen kuuluu sairaalakoulun arkeen, jotta nuori saisi koulunkäyntiään eteenpäin, mikä taas tuo rytmiä elämään. Teemaan liittyy myös nuoren perustarpeista huolehtiminen, koska sairaalakoulussa kerrottiin kiinnitettävän huomiota muun muassa nuoren ravintoon, liikuntaan ja lepoon.

Haastatteluissa nousi esille struktuurin merkitys sairaalakoulun arjessa. Nuorten kanssa käydään joka perjantai läpi seuraavan viikon ohjelma, joka vielä maanantai aamuna kerrataan. Tämän avulla viikon tapahtumat ennakoidaan, jolloin nuoret voivat etukäteen valmistautua erilaisiin tilanteisiin ja tapahtumiin sekä käydä niitä yhdessä läpi. Haastatteluissa tuli esille myös se, että nuorille tehdään joka viikko HOPS (henkilökohtainen opetussuunnitelma) yhdessä nuoren kanssa. Lisäksi esille nousi se, että usein aiemmassa koulussa nuorella on voinut olla haasteita aloittaa tehtäviä ja saada niitä eteenpäin, joten sairaalakoulussa tavoitteista tehdään konkreettisia ja saavutettavissa olevia. Yhdessä nuoren kanssa mietitään, miten nuori pääsee tavoitteeseen ja pilkotaan tarvittaessa tavoitteet vielä pienempiin osiin.

"Mitä konkreettisemmat keinot niiden saavuttamiseen niin voidaan kirjoittaa esimerkiksi, että tee tommonen esitelmä. Enemmän ku mitään hirveitä tehtäviä ja tavoitteita on keinot tavoitteiden saavuttamiseksi, että mitä mää lähen kohti ja mihin osiin se pilkotaan ja mitä se tarkoittaa, että mää saan sen alkuun, tehtyä ja lopetettua. Semmosen niin ku struktuurin luominen siihen ihan omaan opiskeluunki ja ne on semmosia toiminnan ohjauksellisia asioita kans."

Haastatteluissa tuotiin esille myös se, että jotkut sairaalakoulun oppilaista eivät ole jostain syystä pystyneet käymään omaa koulua moneen kuukauteen. Tällöin nuoren kanssa käydään konkreettisesti läpi muun muassa koulun säännöt, neuvotaan, miten kouluun tullaan sekä yhdessä nuoren kanssa pohditaan, miten hän pystyisi olemaan koulussa ja saamaan arjen toimimaan haasteista huolimatta. Lisäksi haastatteluissa nousi esille esimerkiksi arjen haasteista tilanne, jossa nuoren kouluun tuleminen on vanhempien kuljetuksen varassa, eikä nuori uskalla tulla kouluun bussilla, vaikka pitäisi. Tällöin voidaan lähteä yhdessä miettimään, että mikä on se ensimmäinen askel tavoitetta kohti. Se voi olla esimerkiksi niin, että nuori tulee aluksi yhtenä päivänä viikossa bussilla, osan matkaa bussilla tai menee koulusta kotiin bussilla. Lisäksi tuotiin esille se, että joidenkin nuorten kohdalla voidaan lähteä liikenteeseen lyhyemmällä, jopa tunnin mittaisilla koulupäivillä. Haastatteluissa myös todettiin, että nuoret tarvitsevat tukea ja ohjeita päivittäisten rutiinien löytämiseen ja ylläpitämiseen, joista tärkeimpinä nousi esille riittävästä unesta sekä säännöllisestä ja terveellisesti ruokavaliosta huolehtiminen.

"Ensimmäinen asia on se, että miten hän pystyis hallitsemaan sitä elämäänsä niin, että uskaltais lähteä esimerkiksi tunniksi kouluun, että hän sais sellasen tietynlaisen usein niin ku menetetyn arjen, arkirutiinit ja muut niin ku taas toimimaan."

Haastateltavat kertoivat, että joskus sairaalakoulun hyötyä nuorelle on vaikea nähdä ja arvioida etenkin lyhyellä aikavälillä. Yksi selkeä ja näkyvä hyöty on kuitenkin se, että sellainen nuori, joka

aiemmin ei ole pystynyt käymään koulua syystä tai toisesta, alkaa käydä koulua ja saa koulua eteenpäin. Tällöin nuori saa myös jonkinlaisen päivärutiinin toimimaan. Myös siirtymävaiheet, jossa nuori alkaa pikkuhiljaa siirtymään kotikouluun, ovat haastateltavien mukaan tilanteita, joissa voi nähdä sairaalakoulun hyödyn. Haastatteluissa nousi esille, että myös tietyt osastolla toistuvasti olevat nuoret hyötyvät sairaalakoulusta siten, että voivat jatkaa koulun käyntiä osastolla olosta huolimatta, eikä siihen tule katkosta.

"Kyl mä luulen, että osa hyötyy tosi paljon, et jos niille on tullu se joku asia, esimerkiksi ei oo pitkään aikaan pystynyt menemään kouluun ja sitte tavallaan tulee se joku portti, missä hän saa yrittää ja onnistumisen, ja saa ehkä sillä tavalla sen koulunkäynnin ja elämän jaloilleen, että hän pääseeki sitte sinne omaan kouluunsa takaisin niin eihän sen hienompaa juttua oo."

5.5 Osallisuus kouluyhteisössä

Osallisuuden teema muodostui useista yksilöllisistä, yhteisöllisistä ja yhteiskunnallisista näkökulmista osallisuuteen, mitkä haastateltavat kertoivat nuoren tukemisen kannalta olevan merkityksellisiä. Teemaan kuuluu muun muassa haastateltavien näkemys siitä, kuinka aikuisen esimerkillä pyritään opettamaan nuoria sekä kuinka nuoria ohjataan sääntöjen noudattamiseen ja niissä pysymiseen. Teemaan liittyy myös se, että sairaalakoulussa nuorelle tarjotaan monenlaisia tapoja olla osallinen sekä tuetaan nuoria sosiaalisessa kanssakäymisessä ja ryhmässä toimimisessa.

Osallisuutta ja kouluyhteisön merkitystä kuvattiin tekemissämme haastatteluissa monin tavoin. Haastateltavat näkivät osallisuuden liittyvän selvästi oman elämän hallintakykyyn ja kykyyn muodostaa sosiaalisia suhteita. Haastatteluissa osallisuus painottui selväksi nuoria voimaannuttavaksi tekijäksi ja koulu yhteisönä nähtiin tärkeänä kasvukehikönä nuoren elämässä. Osallistuminen koulun toimintaan jokaisen yksilöllisellä tavalla nähtiin nuoren kasvun kannalta tärkeänä kokemuksena. Haastatteluissa kerrottiin sairaalakoululla olevan myös tavalliseen kouluun verrattuna enemmän mahdollisuuksia panostaa osallisuuden kokemuksiin yksittäisenkin nuoren kohdalla, esimerkiksi tilanteen mukaan soveltamalla oppitunteja tai muita sairaalakoulun arkisia toimintoja yhteisöllisyyttä tukeväksi.

"Että ehkä se yks tärkeimmistä tukimuodoista on, että me mahdollistetaan, että pystyy olla osana porukkaa. Meidän pitää löytää niitä tapoja, että hän menee siinä omassa eteen, niin meidän pitää muodostaa siitä oppimistilanteesta, yhteisestä tilanteesta, yhteisöstä sellanen, että jokainen voi jollakin tavalla kokea osallistuvansa."

Haastateltavat kertoivat koulun monesti olevan nuorille ensimmäisiä kokemuksia tietyntyylisistä yhteiskunnan organisaatioista, jossa heidän itsensä tulee tavoitteellisesti olla mukana. Haastattelussa viitattiin koulun roolin olevan ikään kuin portti yhteiskuntaan, jossa yhteiset säännöt ja normit ohjaavat joskus tiukastikin yksilön toimintaa. Sairaalakoulun erityisyys näkyy tässä juuri siinä, että siellä voidaan antaa nuorille, joiden osallisuuden mahdollisuudet ovat vaarantuneet, paremmin mahdollisuuksia olla osana ja kokea osallistuvansa kouluyhteisön toimintaan.

”Saattaa olla, että pitkään ollu pois tällasista normi yhteiskunnan kuvioista, niin sitte tämän koulun rooli on se, olla se portti sinne yhteiskuntaan, aikuisuuteen ja niihin normeihin, että jos ei kouluun kykene sopeutumaan, niin sitten varmasti tulee olemaan tulevaisuudessa vaikeuksia sopeutua yhteiskuntaankin, - -.”

Lisäksi koulu yhteisönä nähtiin niin nuorten välisen vuorovaikutuksen ja sosiaalisten taitojen kehittymisen areenana kuin paikkana oppia hyvistä kommunikointitavoista sairaalakoulun aikuisilta. Aikuisten rooli mainittiinkin haastattelussa tärkeänä seikkana nuorten omien vuorovaikutustaitojen kehittämisessä. Opettaja voi näyttäytyä nuorille monesti auktoriteettina ja jopa esikuvana, joten se, kuinka aikuisten yhteistyö ja kommunikointi sujuvat, millä tavoin aikuiset hoitavat velvollisuutensa ja suhtautuvat ympäristöönsä vaikuttaa haastateltavien mukaan myös nuoren tapaan käyttäytyä yhteisössä ja suhteessa yhteiskuntaan.

”Esimerkillä opettaminen on meidän yksi suurimmista tehtävistä. Suuri merkitys on työntekijöiden keskinäisillä suhteilla ja vuorovaikutuksen laadulla. Hyvät aikuisten väliset suhteet tukevat oppilaiden kasvua vuorovaikuttamisessa. Joiltain nuorilta puuttuu niin sanotun normaalin aikuisen esimerkki, jolloin me aikuiset voimme toimia nuorelle esimerkkinä ”normaalista” ja toimia myös nuorelle peilinä ”normaalista” nuoruudesta. Muutosta nuoren elämässä on vaikea saada aikuisena yksin aikaan, vaan aikuisten/ammattilaisten yhdessä tekeminen on avainasia saada nuoren asioita eteenpäin.”

Haastateltavat kertoivat, että monesti nuoresta voi myös tuntua, että hän on ainoa, joka on jollain tavalla erilainen tai jolla on vaikeuksia oppimisessa tai sosiaalisessa kanssakäymisessä. Sairaalakoululla koetaankin olevan tärkeä rooli antaa erityistä tukea tarvitsevalle nuorelle kokemus siitä, että erilaisista haasteista joutuvat myös monet muutkin selviytymään ja on ihan sallittua olla erilainen. Myös erilaisuuden hyväksyminen ja kaikkien näkeminen yksilöinä on osa ryhmään kuulumisen taitoa. Koulussa yhteistyö- ja osallistumistaitoja hiotaan ja asioita tehdään ihmisten kanssa, joilla on erilaiset vahvuudet ja heikkoudet. Sairaalakoululla koulutyön ajoittain hitaampi rytmitys ja sovel-

lettavuus mahdollistavat haastateltavien mukaan nuorten sosiaalisten suhteiden helpomman kehittymisen ja yhteisöllisyyden tukemisen sitä erityisemmin tarvitseville nuorille. Haastateltavat kertoivat myös, että sairaalakoululla voidaan yksilöidymmin katsoa, millaisissa ryhmissä kunkin nuoren olisi hyvä työskennellä ja milloin taas tietyn ryhmän dynamiikasta voi olla haittaa.

” - tietenkin jokainen tarvitsee yksilöllisiä ratkaisuja, mutta kivijalka on sen yhteisön näkemys siitä, että miten se kantaa, mitä me yhdessä tuotetaan. Me ollaan erilaisia persoonia, meillä on erilaisia vahvuuksia ja ominaisuuksia, mutta enemmän kuin tavallaan mitkää niiden ominaisuuksien summa on sitte se, miten me ajatellaan kasvatusfilosofisesti, miten me nähdään se aikuisen rooli ja meidän rooli siinä, että millainen yhteisö me aikuisina muodostetaan niin, että ne oppilaatkin näkee, että tää on näitten kaikkien paikka.”

Osallisuuden ja yhteisöllisyyden nähtiin haastatteluissa auttavan myös nuorta kiinnittymään omaan kotikouluunsa. Haastateltavat kuvasivat myös sairaalakoulun mahdollisuuksia toimia joka päivä sovelletummin ja joustavammin tukiessaan oppilaita ryhmäytymisessä, kuin tavallinen koulu suurempine luokkineen ja vähäisimpine resursseineen voi.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksemme tarkoituksena oli kuvailla, miten sairaalakoulun opettajat ja ohjaajat tukevat haastavassa elämäntilanteessa olevan nuoren elämänhallintaa ja miten he kokevat nuoren hyötyvän sairaalakoulun antamasta tuesta. Tavoitteena oli, että tutkimustulosten avulla pystymme kuvailemaan keskeisimpiä asioita, joihin tulee kiinnittää huomioita haastavassa elämäntilanteessa olevan nuoren elämänhallinnan tukemisessa. Tavoitteena oli myös, että sairaalakoulu voisi hyödyntää valmista opinnäytetyötä esimerkiksi uusien työntekijöiden ja opiskelijoiden perehdyttämisessä. Lisäksi tavoitteena oli, että opinnäytetyötä voidaan hyödyntää myös muualla, missä tehdään työtä haastavassa elämäntilanteessa olevien nuorten kanssa. Parhaimmillaan opinnäytetyö edistää nuorten elämäntaitoja. Esittelemme tässä luvussa tutkimuskysymyksiimme vastaavat johtopäätökset.

Opinnäytetyömme tulokset perustuvat erään sairaalakoulun kuuden opettajan ja ohjaajan avoimeen haastatteluun. Haastattelujen perusteella keskeisimmiksi teemoiksi nuoren elämänhallinnan tukemisessa nousivat nuoren kohtaaminen, itsetunnon tukeminen, yksilöllisyyden huomioiminen ja itsetuntemuksen vahvistaminen, arjen rutiinit kouluyhteisössä sekä osallisuus kouluyhteisössä. Vertaamme näitä teemoja teorian tietoon ja aiempiin tutkimuksiin.

Tutkimuksemme keskeisimpinä johtopäätöksinä voidaan todeta, että sairaalakoulun opettajat ja ohjaajat erityisosaamisellaan tukevat nuoren kykyä vahvistaa omaa elämänhallintaansa kokonaisvaltaisesti. Elämänhallintaa vahvistetaan fyysisellä, psyykkisellä sekä sosiaalisella tasolla. Fyysisellä tasolla sairaalakoulu tukee nuorta arjen rutiineista selviämässä aina arkirytmien ylläpitämisestä kouluruokailun sujumiseen. Psyykkisen tason tukeminen elämänhallinnassa tarkoittaa sairaalakoululla itsetunnon ja itsetuntemuksen vahvistamista, jolloin nuori saa keinoja käsitellä omia psyykkisiä haasteitaan ja opetella selviytymistä vaikeissa tilanteissa. Elämänhallinnan sosiaalista ulottuvuutta sairaalakoululla tuetaan luomalla kouluyhteisö, jossa nuori oppii toimimaan ryhmässä ja muodostamaan sosiaalisia suhteita. Nuori saa myös kokemuksen olla osallisena normeihin ja säännöihin toimivaa yhteisöä ja siten paremmat valmiudet toimia myös osana yhteiskuntaa.

Virjonen (1995, 37) määrittää elämänhallinnan viitteen Roosin tutkimukseen yksilön ulkoiseen ja sisäiseen elämänhallintaan. Ulkoiseen elämänhallintaan kuuluvat aineellinen selviytyminen, mihin liittyy taloudellinen toimeentulo, sosiaaliset suhteet, koulunkäynti ja esimerkiksi työelämään sijoit-

tuminen. Sairaalakoulun tehtävänä on tukea nuorta näissä elämänhallinnan osa-alueissa esimerkiksi tuomalla nuoren arkeen tietyn päivärytmin, auttamalla nuorta muodostamaan paremman yhteyden yhteiskuntaan ja ylipäänsä mahdollistamalla nuoren koulunkäynnin. Nuorta tuetaan realististen tavoitteiden asettamisessa ja niiden saavuttamisessa, mikä näkyy nuorten kanssa tehtävänä tulevaisuuden ja ammatinvalinnan suunnitteluna sekä tulevaisuussuuntautuneena asenteena. Sisäiseen elämänhallintaan puolestaan kuuluvat yksilön henkiset voimavarat, nuoren käsitys omasta itsestä ja sisäisen eheyden tunne. Tähän liittyvät myös riittävän hyvä itsetunto sekä hyvä itsetuntemus. Elämänhallinnan edellytyksenä on siis hyvä itsetuntemus, jolloin nuori tuntee omat voimavaransa ja vahvuutensa. Tällöin nuori tietää, mitä tavoittelee ja minkä kokee oman elämänsä kannalta mielekkääksi. Tämä on pohjana sille, että nuori voi saavuttaa tavoitteitaan ja saada siten onnistumisen kokemuksia. Tämä taas edistää nuorten toivon heräämistä ja rohkaistumista, kuten tutkimustuloksissakin ilmeni. Sairaalakoululla tehtävä nuoren sisäisen elämänhallinnan tukeminen on nuoren psyykkisen selviytymisen vahvistamista ja tukemista nuorta hyväksymään ja kunnioittamaan itseään ja muita. Ulkoinen ja sisäinen elämänhallinta ovat kuitenkin kokonaisvaltainen käsitys, jolloin nuori pystyy omalla toiminnallaan muuttamaan liikaa voimavaroja vieviä ulkoisia ja sisäisiä olosuhteita itselleen suotuisammaksi. (Keltikangas-Järvinen 2008, 256, 277.)

Sairaalakoulu edistää nuorten kokonaisvaltaista elämänhallintaa tukemalla nuorten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Kaikki elämänhallintaa edistävät sisäiset ja ulkoiset tekijät liittyvät vahvasti toinen toisiinsa ja ovat enemmän kuin osiensa summa. Tämän vuoksi tuloksissa esittämämme teemat olivatkin vahvasti sidoksissa toisiinsa ja osittain päällekkäisiä. Sairaalakoulun laatuksiteereissa (Tilus ym. 2011, 44) nuoren kokonaisvaltainen tukeminen määritellään oppilaan oppimisen, terveen kasvun ja hyvinvoinnin tukemisena, tavoitteena tukea nuorta elämäntilanteeseen ja henkiseen kasvuun liittyvissä asioissa. Laatuksiteereissa painotetaan myös osallisuuden ja sosiaalisen hyvinvoinnin tukemista ja nuoren tukeminen on ymmärrettävissä kokonaisvaltaisena elämänhallinnan huomioimisena.

Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että nuoren aito ja hyväksyvä sekä nuorta arvostava kohtaminen ovat avainasemassa nuoren elämänhallinnan tukemisessa. Kohdatuksi ja hyväksytyksi tulemisen kokemus ovat edellytyksenä nuoren luottamuksen ja vuorovaikutussuhteen syntymiselle. Myös Mattila (2009, 15) korostaa kirjoituksessaan, että toistemme arvostaminen on kanssakäymisen kulmakivi. Hyvä ja rakentava vuorovaikutus on mahdollista vasta arvostavassa ja kunnioittavassa ilmapiirissä. Arvostaminen on inhimillisen elämän, kokemuksen ja tunteiden arvostamista. Se on ihmisyyden arvostamista, joka ei ole kiinni onnistumisista tai epäonnistumisista eikä siitä,

mitä ihminen on saavuttanut tai jättänyt saavuttamatta. Nuoren aito kohtaaminen Sennetin (2012, 21–22) mukaan perustuu siihen, että hänet kohdataan täysin omana itsenään, johon liittyy myös nuoren keskeneräisyyden hyväksyminen. Kohtaamisessa on kyse empatiasta, mikä näkyy aitona uteliaisuutena nuoren kokemuksia kohtaan ja taitona ottaa niistä selvää sekä nuoren empaattisena kuunteluna.

Tutkimustuloksissa korostettiin sitä, että haastavassa elämäntilanteessa olevan nuoren tukemisessa on toissijaisena arvosanat ja oppiminen. Tärkeintä on se, että nuori tulee kouluun, jossa hänen on turvallista olla oma itsensä haasteista huolimatta ja jossa hän voi edetä omaa tahtiaan. Kun ihminen joutuu kokemaan omien voimavarojen uupumisen, toisten ihmisten osuus turvallisuuden ja luottamuksen tunteiden ylläpitämisessä korostuu. Turvallisuutta luo tunne siitä, että ympärillä on ihmisiä, joihin voi luottaa. (Vilen, Leppämäki & Ekström, 2003, 47–48.) Työntekijöillä on iso rooli turvallisen ilmapiirin muodostumisessa sekä siinä, että nuorelle tulee turvallisuuden tunne. Turvallisuuden tunteeseen vaikuttaa nuoren kokemus siitä, että työntekijä on aidosti kiinnostunut hänen asioistaan ja auttamisestaan. Nuoren tunteiden ja kokemusten kuunteleminen ja niiden käsittely yhdessä työntekijän kanssa on tärkeää. Tämä vaatii työntekijältä herkkyyttä aistia nuoren tunnetiloja sekä taitoa antaa tilaa tunteiden käsittelylle.

Kuulluksi tuleminen on inhimillisen kanssakäymisen tärkeä elementti. Kun ihminen tulee oikeasti kuulluksi omassa elämäntilanteessaan, se luo pohjan myös vastaanottamiselle, mikä puolestaan rakentaa mahdollisuuden muutokselle. (Keskinen, Kääriäinen, Oravisto, Pitkänen & Tukiala, 2012, 8.) Kuulluksi tulemisessa ei ole kyse pelkästään siitä, että joku kuuntelee, vaan se on myös tunnetta siitä, että kuuntelija ymmärtää tai edes haluaa ymmärtää, mitä kertoja viestittää. Kokemus siitä, että joku toinen pystyy ymmärtää ihmistä hänen vaikealla hetkellä voi olla parhaimmillaan parantavaakin, psyykkistä tai fyysistä kipua lieventävää. (Vilen ym. 2003, 46–47.) Luottamuksen syntymisen ammatilliseen tukijaan edellyttää sitä, että työntekijä osaa osoittaa kunnioitusta nuorta kohtaan. Nuoren tulee voida luottaa työntekijän ammatillisuuteen ja siihen, että hän pitää saamaansa tiedot salaisina. Luotettava työntekijä toimii aina asiakkaan parhaaksi. Nuoren tulee pystyä luottamaan siihen, että kun hänen asioitaan luvataan edistää, niin myös aidosti pyritään tekemään sekä nuoren tarvitse yrittää ansaita tätä hyvän edistämistä käytöksellään tai muulla tavoin. (Mattila 2009, 23–24, Vilen ym. 2003, 48.)

Työntekijän aitous ja hienotunteisuus sekä nuoren ehdoilla meneminen lisäävät luottamuksen syntymistä. Haastatteluissa nousi esille se, että nuori vaistoa helposti, jos työntekijä teeskentelee

eikä kohtaa aidosti nuorta. Mattilan (2009, 13) mukaan aito kohtaaminen syntyy silloin, kun ihmisten elämämpiirit saavat kosketuksen keskenään. Tämä ei tapahdu ymmärtämisen vaan vakavasti ottamisen, läsnäolon ja jakamisen kautta. Tutkimustulokset kertovat, että nuoren tukemisessa on tärkeää läsnä oleva ja saatavilla oleva aikuinen. Aina ei tarvita sanoja. Työntekijä voi myös ilmeillä ja eleillä viestittää nuorelle välittävänsä hänestä. Vilen ym. (2003, 45) kirjoittaa, että läheisyys toiseen ihmiseen auttaa yhtä lailla tunne-elämän kipuihin ja kokemuksiin itsestä. Useimmiten psyykkinen läheisyys riittää. Se voi olla hiljaista läsnäoloa, elein ja ilmein vuorovaikuttamista tai sanojen vaihtamista.

Haastateltavat puhuivat nuorella olevan usein huono itsetunto ja minäkuva, joita pyritään sairaalakoulussa vahvistamaan monin tavoin. Nuorten kerrottiin näkevän itsessään paljon negatiivisia ominaisuuksia, minkä vuoksi omien vahvuuksien löytymisen eteen työskentely voitaisiin sanoa olevan yhtenä lähtökohtana haastavassa elämäntilanteessa olevan nuoren kanssa. Keltikangas-Järvinen (2010, 34) korostaa sitä, että nuoruudelle ominaista vastaanottavaisuutta ja vaikutuksille alttiutta pitäisi hyödyntää nuoren kanssa toimiessa, koska tällöin nuori pystyy muuttamaan käsitystään itsestään ja kokee onnistumiset voimakkaasti.

Tuloksissa ilmenee nuorten itsetunnon tukemisessa käytettävän kannustamista, positiivisen palautteen antamista ja onnistumisen kokemusten tarjoamista, mitkä ovat kiinteä osa sairaalakoulun tarjoamaa tukea. Nuoren saamaa konkreettista palautetta osaamisestaan pidetään yhä merkittävämpänä iän karttuessa. Koulun rooli palautteen antajana on keskeinen, mistä johtuen koulun mahdollisuudet nuoren itsetunnon kehittymisen tukemiseen ja toisaalta myös varhaislapsuuden vaurioiden korjaamiseen on suuret. (Keltikangas-Järvinen 2010, 179–180.) Toisaalta nuoren itsetunto kehittyy myös aikuisen antamalla läsnäololla, rohkaisulla ja kannustamisella sekä nuoren onnistumisen ja selviytymisen kokemusten kautta, koska nuorella on ennestään vähän kokemusta uusista haasteista. Nuorelle on tärkeää, että aikuinen auttaa ja uskoo häneen, vaikka tietää hänen heikkoudetkin. Nämä seikat antavat nuorelle keinoja selviytymiseen ja uskoa omaan pärjäävyyteen, mitkä taas vaikuttavat suoraan nuoren elämäntilanteen taitoihin. (Cacciatore, Kortenieniemi-Poikela & Huovinen 2009, 23, 141.) Haastateltavat kokivatkin, että nuoren saama hyöty sairaalakoulusta on rohkaistuminen ja toivon herääminen omaa tulevaisuuttaan kohtaan.

Haastateltavat myös näkivät onnistumisen kokemusten kautta nuoren halun sitoutua yrittämään kehittyvän ja pitivät yrittämistä yhtä lailla nuoren onnistumisena. Jokaisen nuoren onnistumisen

kokemuksia koettiin voivan edistää lisäksi pienin askelin etenemisen, välitavoitteiden ja vaihtoehtojen tarjoamisen avulla. Keltikangas-Järvinen (2010, 195) on sitä mieltä, että koulu pystyisi taata oppilaiden itsetunnon kehittämisen velvoitteensa silloin, kun jokaiselle asetettaisiin yksilöllinen vaatimustaso, jonka mukaan oppilas palkitaan. Haastattelujen perusteella sairaalakoulun tarjoamassa tuessa nuorelle korostuu jokaisen yksilöllisyyden korostaminen, jonka pohjalta opettajat ja ohjaajat lähtevät työskentelemään nuoren kanssa kohti onnistumisia.

Omien haasteiden tunnistaminen ja nimeäminen ovat väylänä siinä, että ne voitaisiin hyväksyä joskus myös osaksi itseä. Tätä nuorten kanssa harjoitellaan, vaikka toisaalta haastateltavat puhuvat myös haasteita kohti rohkaisemisen tärkeydestä sairaalakoulun tukimuotona. Tämän vuoksi rehellisyyden oppiminen itseään kohtaan ilmeni tuloksissa yhdeksi nuoren saamaksi hyödyksi sairaalakoulun tarjoamasta tuesta. Haasteidensa hyväksymiseen liittyy rehellisyyden kehittyminen itseään kohtaan omien vaatimusten ja tavoitteiden suhteen, jotta nuori oppisi tavoittelemaan saavutettavissa olevia asioita, mikä taas on itsetunnon kehittymisen kannalta varmempaa. Hyvään itsetuntoon kuuluu omien pettymysten ja epäonnistumisten kestäminen ja myöntäminen ilman joka kertaista itsetunnon kolhiintumista. Epäonnistumisen myöntämisen ytimenä on itsesyytösten sijaan oppiminen seuraavia tilanteita varten, jotta uudelta epäonnistumiselta vältytään. (Keltikangas-Järvinen 2010, 22–23.)

Itsetuntoon ja rehellisyyteen itseä kohtaan liittyy tiiviisti itsetuntemus. Itsetuntemus nousi yhtenä toistuvana teemana läpi haastattelujen. Tällä haastateltavat tarkoittivat nuoren kykyä tunnistaa omia rajoitteitaan, vahvuuksiaan ja kykyä tunnistaa omia tunnetiloja sekä syitä niiden taustalla. Haastateltavien mukaan omien tunteiden hallinta ja oman itsensä ymmärtäminen liittyivät suuresti siihen, kuinka nuori selviää yhteiskunnassa ja sairaalakoulun ulkopuolella. Positiivisten selviämisen kokemusten jälkeen nuoren itsetunto ja pystyvyyden tunne kasvavat, jolloin elämänhallintakyky lisääntyy.

Riittävän hyvä itsetuntemus on kuin väylä henkiseen kasvuun ja tasapainoisen elämän mahdollisuuteen. Itsetuntemus auttaa ymmärtämään omaa toimintaa nyt ja menneisyydessä ja antaa siten mahdollisuuden ymmärtää oman elämän merkitystä ja nuoren omaa sisäistä minää. (Dunderfelt 2006, 18–20.) Oman itsen realistinen näkeminen ja ymmärtäminen oli tutkimuksemme perusteella elämänhallinnan kannalta tärkeä taito. Haastateltavat kertoivat auttavansa nuorta ymmärtämään omia reaktioitaan ja käsittelemään eri syistä johtuvia tunne- tai pelkotiloja. Haastateltavat kertoivat

esimerkiksi ahdistuksesta kärsivien nuorten opettelevan sairaalakoululla konkreettisia keinoja ahdistuksen lieventämiseksi tilanteissa, jotka ovat laukaisseet tällaisen reaktion. Tämän he kertoivat hyödyttävän nuorta antamalla heille paremmat toimintamahdollisuudet tulevissa arkisissakin haasteissa ja tulevaisuuden elämänpoluilla. Haastateltavien mukaan esimerkiksi nuoren suunnitelmassa tulevia opintojaan, nuorella olisi hyvä olla käsitys itsestä opiskelijana ja tiedostettava, mitä esimerkiksi lukio-opinnot tai jonkun tietyn ammatin opinnot vaativat. Haastateltavat kertoivat joskus nuorilla olevan epärealistisiakin odotuksia tulevasta suhteesta omaan sen hetkiseen tilanteeseen.

Haastateltavat puhuivat hyvän itsetunnon ja realistisen tai myönteisen minäkuvan tärkeydestä myös nuoren sosiaalisten suhteiden muodostumisen kannalta. Kyvyttömyys olla vuorovaikutussuhteessa tuntemattoman ihmisen kanssa tai kyvyttömyys mennä ennalta tuntemattomaan paikkaan heikentää tutkimuksemme perusteella voimakkaasti nuoren elämänhallintaa ja yhteiskunnassa toimimista. Sairaalakoulun opettajilla ja ohjaajilla on keinoja ja resursseja vahvistaa nuoren itsetuntemusta yksilön tasolla ja auttaa nuorta näkemään omat yksilölliset haasteensa ja voimavaransa. Nuori hyötyy tästä siten, että tämän itsenäinen työskentely kehittyy elämän monilla osa-alueilla, sekä tämän kasvavina mahdollisuuksina palata omaan kotikouluunsa.

Tutkimuksessamme nousi esille se, että sairaalakoulun opettajat ja ohjaajat tukevat nuorta yksilöllisemmin ja laajemmin kuin tavallisen peruskoulun opettajilla on kenties mahdollisuutta. Sairaalakoulun henkilökunta on myöskin ammatillisesti erikoistuneempi työskentelemään erityistä tukea tarvitsevien nuorten kanssa ja työtä tehdään myös muiden erityisalojen kanssa tiiviimmässä yhteistyössä (Tilus ym. 2011, 18–19). Jokaisella nuorella on yksilölliset normaalia koulunkäyntiä haittaavat haasteensa ja siten oma polkunsakin opinnoissa ja muissa tavoitteissa etenemiseksi. Tästä nuori hyötyy pystymällä paremmin koulutyöhön opinnoissa etenemiseksi.

Tutkimustuloksissa nousi yhdeksi tärkeäksi teemaksi arjen rutiinien merkitys nuoren tukemisessa. Sairaalakoulussa pyritään ennakoimaan tulevat tapahtumat käymällä ne etukäteen yhdessä läpi. Tällöin nuoret voivat valmistautua erilaisiin tilanteisiin ja tapahtumiin. Tärkeänä pidettiin myös sitä, jokaisen nuoren kanssa yhdessä mietitään hänelle sopivat, saavutettavissa olevat konkreettiset tavoitteet ja keinot koulunkäynnin etenemiseen. Monelle nuorelle omassa koulussa opiskelu on ollut liian haastavaa ja tavoitteet korkeat, jolloin myös motivaatio opiskeluun on laskenut. Konkreettisen suunnitelman tekeminen, lyhyen aikavälin tavoitteet sekä keinojen miettiminen tavoitteiden saavuttamiseen motivoi nuorta opiskelemaan. Tiluksen (2015, 5, 20) mukaan sairaalaopetuksen

tavoitteena on oppilaan omien oppimisedellytysten mukaisen oppimisen mahdollistaminen huomioiden opetussuunnitelman tavoitteita mukaileva opetus ja pedagoginen kuntoutus. Sairaalaopetuksessa lähtökohtana on oppilaan terveydentila, jonka mukaan määräytyy, painottuuko opetus vuosisuorituksen tavoitteita mukailevaan vai esimerkiksi tunne-elämän taitoja kehittävään. Tärkeää onkin koulumotivaation herättäminen ja erilaisten tilanteiden hallintataitojen harjaannuttaminen. Keskeistä on jokaisen oppimisedellytysten mukainen opetus ja pienin askelin eteneminen. Strukturoitujen tekijöiden huomioiminen koulupäivää ja oppimistilanteita suunniteltaessa on tärkeää, jotta ajan, tilan ja oppimistavoitteiden hahmottaminen olisi oppilaalle helpompaa. (Tilus 2008, 17–18.)

Nuorten kanssa käydään läpi myös jokapäiväiseen elämään liittyviä arjen haasteita ja yhdessä pohditaan, mitä niiden eteen voitaisiin tehdä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi kouluun tuleminen, kouluruokailussa käyminen sekä muihin sosiaalisiin tilanteeseen ja talon ulkopuolisiin tapahtumiin osallistuminen. Aika ja sen rytmittyminen menemisen, olemisen ja tulemisen mukaan luo nuoren arkea (Lindfors 2011, 29). Jo se, että nuori käy koulua rytmittää hänen arkea. Lisäksi osa nuorista tarvitsee tukea ja ohjausta päivittäisten rutiinien löytämiseen ja ylläpitämiseen, joita voivat olla esimerkiksi unirytmistä sekä riittävästä ja terveellisestä ruokavaliosta huolehtiminen. Näihin nuori yhdessä ohjaajan tai opettajan kanssa miettii ratkaisuja. Rutiinit, arjen sujuvat rakenteet, luovat arkeen turvallisuutta ja vapauttavat ihmisen toimintaa (Lindfors 2011, 22). Tutkimustulosten mukaan yksi selkein hyöty, minkä nuori voi saada sairaalakoulusta, on se, että nuori ylipäänsä pystyy tulemaan kouluun, kokee onnistumisia, saa taas koulunkäynnin rullaamaan ja pystyy myöhemmin siirtymään takaisin omaan kouluun. Lisäksi osastolla olevat nuoret hyötyvät sairaalakoulusta niin, että he pystyvät osastojaksosta huolimatta jatkamaan koulunkäyntiä.

Kaiken nuoren elämänhallinnan tukemisen taustalla on ajatus siitä, että nuori jonain päivänä kykeneisi toimimaan omissa opinnoissaan, työelämässään ja elämässä yleensä itsenäisesti. Tavoitteena siis on, että nuori tulee olemaan osa yhteiskuntaa ja aktiivinen osa omaa ympäristöään. Osallisuus ja osallistuminen ovat siis selvässä yhteydessä kykyyn hallita omaa elämää. Yhteiskunnassa joudumme toimimaan aina suhteessa muihin ihmisiin, sekä yksilön kyky ja halu olla osallisena yhteiskunnassa on yksi hyvinvointimme ja hyvinvointivaltion toiminnan edellytyksistä. Yksilötasolla osallisuus ympäristöön antaa myös mielekkyyden tunnetta tekemiseen ja erilaisen osallistumisen kautta yksilö hahmottaa maailmaansa ja siinä toimimista. Haastateltavat kokivat yhdeksi tärkeäksi seikaksi nuoren voimaantumisen koulun yhteisöllisyyden ja sen antaman tuen. Tutkimuksemme perusteella sairaalakoululla nuori opettelee yhteistyötaitoja, sosiaalisten suhteiden ylläpitämistä ja omana itsenä olemista osana ryhmää. Nuori myös mallioppii sairaalakoulun henkilökunnalta hyvää,

toista kunnioittavaa vuorovaikutusta ja luottamusta. Ihanteellisessa tapauksessa nuori huomaa yhdessä tekemisen ja yhteisön voiman.

Kiilakosken (2014, 28–29) mukaan koulu näyttäytyykin monille nuorille ensimmäisenä kokemuksena yhteiskunnan virallisesta instituutiosta, jonka tehtävä on ulkoapäin tarkkaan määritelty ja jossa nuoret joutuvat pärjäämään sosiaalisesti ryhmissä, joita he eivät itse ole valinneet. Vaikka sairaalakoulun opettajat ja ohjaajat tukevat nuorta tämän vahvuuksissa ja voimavaroissa, ei se haastattelujen mukaan tarkoita sitä, etteikö niin sanotulla epämukavuusalueella olisi kehitystä. Tulevaisuudessa nuori ei voi tasapainoista elämää elääkseen eristäytyä yhteiskunnan vaikutuspiiristä tai ympäristöstään, vaan nuoren on osattava tehdä yhteistyötä muiden ihmisten kanssa.

Nuoren saama hyöty osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen tukemisesta on suuri, sillä ne tukevat nuoren kiinnittymistä omaan kotikouluunsa ja yhteiskuntaan. Osallisuus ja nuoren itsetunnon ja itsetuntemuksen kehittyminen ovat sidoksissa vahvasti toisiinsa, sillä nuoren saama palaute ympäristöstä muovaa herkässä iässä olevan nuoren identiteettiä. Tähän liittyy myös aito kohtaaminen sekä muut teemat, mitkä haastatteluissa nousivat selkeästi esiin. Kyky hallita omaa elämää ja toimia yhteisössä ja yhteiskunnassa edellyttää omien tunnetilojen hallintataitoa, uskoa omaan pystyvyyteen, riittävän hyviä vuorovaikutustaitoja ja arkisten rutiinien hallintaa normien puitteissa. Kaikki haastatteluissa esiin nousseet teemat ikään kuin tukevat toisiaan ja sitä kautta nuoren kuntoutumista sekä oman elämänhallinnan taitoja.

7 POHDINTA

Aloitimme opinnäytetyömme työstämisen syksyllä 2016 kysymällä erään sairaalakoulun tarvetta opinnäytetyölle. Aluksi selkeää tarvetta ei ollut, mutta saimme kuitenkin suuntaviivat sille, millaisista aiheista heille voisi olla hyötyä. Suunnittelimme aluksi haastattelevamme sairaalakoulun oppilaita heidän kokemastaan sairaalakoululta saadusta hyödystä, mutta aineiston keruu osoittautui haastavaksi. Lopulliseen aiheeseen päädyimme pohtimalla vaihtoehtoja yhdessä toimeksiantajamme kanssa. Aihe valikoitui yhteisestä kiinnostuksestamme nuorten kanssa työskentelyyn ja heidän tukemiseensa.

Tutkimuksemme tarkoituksena oli kuvailla sairaalakoulun opettajien ja ohjaajien kokemuksia haastavassa elämäntilanteessa olevan nuoren tukemisesta sairaalakoulussa. Kuvailevan tutkimuksen avulla saimme opettajien ja ohjaajien kokemustietoa sairaalakoulussa olevien nuorten tukemisesta. Tutkimustulosten avulla pystyimme kuvailemaan keskeisimpiä asioita, joihin tulee kiinnittää huomiota haastavassa elämäntilanteessa olevan nuoren tukemisessa. Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, jonka toteutimme avoimina haastatteluina erään sairaalakoulun opettajille ja ohjaajille. Valitsimme aineistonkeruu menetelmäksi avoimen haastattelun, koska halusimme haastateltavien itse tuovan esille juuri niitä seikkoja, joita he pitävät tärkeinä haastavassa elämäntilanteessa olevan nuoren tukemisessa. Emme myöskään halunneet rajata mitään oleellista tutkimuksen ulkopuolelle, emmekä halunneet omien ennakkokäsitysten vaikuttavan tutkimustuloksiin. Mielestämme aineistonkeruu menetelmämme oli oikea valinta, sillä saamamme aineisto osoittautui laadukkaaksi ja monipuoliseksi.

Analysoimme aineiston hyödyntämällä teemoittelua. Analysointimenetelmäksemme valikoitui teemoittelu, sillä koimme haastatteluista nousevan selkeästi esille tietyt toistuvat aihekokonaisuudet, joita haastateltavat pitivät tärkeinä nuorten tukemisessa. Mielestämme analysointimenetelmänä teemoittelu oli luonteva ja riittävä valinta tähän tutkimukseen. Tavoitteenamme oli, että valmista opinnäytetyötä voitaisiin hyödyntää esimerkiksi uusien työntekijöiden ja opiskelijoiden perehdyttämisessä. Tavoitteenamme oli, että opinnäytetyötä voidaan hyödyntää myös muualla, missä tehdään työtä haastavassa elämäntilanteessa olevien nuorten kanssa. Parhaimmillaan opinnäytetyö edistää nuorten elämäntaitoja.

Tutkimuksemme tuloksissa ilmenee nuoren tukemisessa olevan tärkeää nuoren kohtaaminen, itsetunnon tukeminen, yksilöllisyyden huomioiminen ja itsetuntemuksen vahvistaminen, arjen rutiinit kouluyhteisössä sekä osallisuus kouluyhteisössä. Keskeisiksi nuorten saamiksi hyödyiksi sairaalakoulun antamasta tuesta osoittautuivat rehellisyyden oppiminen, toivon herääminen, rohkaistuminen, hyväksytyksi tulemisen kokemus, onnistumisien kokeminen, koulunkäynnin eteneminen haasteista tai osastojaksosta huolimatta

Tutkimuksemme keskeisimpinä johtopäätöksiä voidaan todeta, että sairaalakoulun opettajat ja ohjaajat erityisosaamisellaan tukevat nuoren kykyä vahvistaa omaa elämänhallintaansa kokonaisvaltaisesti. Elämänhallintaa vahvistetaan fyysisellä, psyykkisellä sekä sosiaalisella tasolla. Fyysisellä tasolla sairaalakoulu tukee nuorta arjen rutiineista selviämisessä aina arkirytmien ylläpitämisestä kouluruokailun sujumiseen. Psyykkisen tason tukeminen elämänhallinnassa tarkoittaa sairaalakoululla itsetunnon ja itsetuntemuksen vahvistamista, jolloin nuori saa keinoja käsitellä omia psyykkisiä haasteitaan ja opetella selviytymistä vaikeissa tilanteissa. Elämänhallinnan sosiaalista ulottuvuutta sairaalakoululla tuetaan luomalla kouluyhteisö, jossa nuori oppii toimimaan ryhmässä ja muodostamaan sosiaalisia suhteita. Nuori saa myös kokemuksen olla osallisena normeihin ja säännöihin toimivaa yhteisöä ja siten paremmat valmiudet toimia myös osana yhteiskuntaa.

Tutkimuksemme tavoitteena oli tuottaa mahdollisimman luotettavaa tietoa. Toteutimme haastattelut sairaalakoululla hiljaisessa tilassa kahden haastattelijan voimin, toisen ollessa päähaastattelija ja toisen keskittyessä kuuntelemaan ja tarvittaessa esittämään tarkentavia kysymyksiä. Tällä varmistimme sen, että keskustelu pysyi linjassa tutkimuskysymystemme kanssa. Koimme tämän parantavan mahdollisuuksiamme saada laaja aineisto. Haastatteluiden kesto vaihteli 20 minuutista tuntiin, riippuen haastateltavien tuottamien näkemysten runsaudesta. Nauhoitimme ja litteroimme haastattelut, jotta vastaukset eivät jäisi vain omien tulkintojemme tai muistiinpanojemme varaan. Koimme haastatteluiden tekemisen jokseenkin haastavaksi. Osittain siitä syystä, että haastattelut toteutettiin avoimina haastatteluina, mikä lisäsi meidän roolimme merkitystä haastattelu tilanteessa ohjata keskustelua vastaamaan tutkimuskysymyksiimme. Lisäksi kenelläkään meistä ei ollut aikaisempaa kokemusta tutkimuksen tekemisestä. Jäimme kuitenkin pohtimaan sitä, ohjasivatko ennakkokäsityksemme tarkentavien kysymysten esittämistä jollain tavalla haastateltavien vastauksia. Kokonaisuudessaan haastattelut menivät hyvin ja saimme tutkimuskysymyksiimme hyvin vastaavan aineiston.

Tutkimuksemme luotettavuutta edisti mielestämme runsas ja monipuolinen lähdemateriaalin käyttö tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Käytimme mahdollisimman uusia, sekä kotimaisia että kansainvälisiä lähteitä. Tietoperustaa kirjoittaessamme koimme haastavaksi aiheen rajaamisen yleispäteväksi ilman, että olisimme muodostaneet tietoperustan tuloksia ennustaen. Haastavaksi koimme myös tarkoituksenmukaisen lähdemateriaalin löytämisen opinnäytetyössämme käyttämiemme laajojen käsitteiden vuoksi. Lopulta tietoperustamme aiheiden rajaus ja sieltä tutkimuksen kannalta oleellisen tiedon poimiminen osoittautui onnistuneeksi, sillä se tuki lopullisia tuloksiamme. Lisäksi luotettavuutta lisäsi tuloksissa käyttämämme suorat lainaukset, sekä aineiston analysoinnin yhteinen työstäminen. Erityisesti vahvat yhteiset näkemyksemme aineistosta nousseista kokonaisuuksista lisäsi uskoamme aineiston keruun ja analysoinnin onnistumisesta. Haasteeksi osoittautui suorien lainausten ja tulosten auki kirjoittaminen siten, ettei yksittäisen haastateltavan vastausta tunnistettaisi. Vaikka teemojen aihealueet nousivat kaikissa haastatteluissa esiin, jouduimme pienen kohdejoukon vuoksi nostamaan esiin myös yksittäisen haastateltavan näkemyksiä.

Huomioimme tutkimussuunnitelmaa, haastatteluita ja aineiston analysointia tehdessämme tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset. Ihmistieteisiin liittyvässä tutkimuksessa on erityisen tärkeää huomioida kaikenlaiset tutkimuksen vaikutukset sekä oma toiminta suhteessa tutkittavaan aiheeseen ja tutkimusprosessiin. Yksityisyydensuojan varmistimme huolehtimalla, ettei yksittäisiä, tunnistettavissa olevia seikkoja nuorten ohjaustilanteista näy kirjoitetuista tuloksistamme. Teimme tutkimuksen myös nimettömänä, emmekä paljasta yksikköä, jonka opettajiin ja ohjaajiin tutkimuksemme kohdistui. Tutkimukseemme osallistuminen oli myöskin vapaaehtoista. Pyrimme lisäämään tutkimuksemme eettisyyttä lisäksi valitsemalla aineistonkeruu menetelmäksemme avoimen haastattelun. Tällä annoimme sairaalakoulun asiantuntijajoukolle vapauden kertoa nuorten tukemisesta mahdollisimman vapaasti siten, että aineisto perustuisi heidän teoreettiseen sekä käytännön ammattiosaamiseensa. Koimme myös saaneemme hyvin laadukkaan aineiston, josta erottui selkeitä teemoja nuorten elämänhallinnan tukemisessa koulun näkökulmasta.

Opinnäytetyöprosessin aikana olemme oppineet paljon erilaisia näkökulmia nuorten tukemiseen. Olemme oppineet uutta haavoittuvassa asemassa olevan nuoren kohtaamisesta ja tämän elämänhallinnan tukemisesta, sekä saaneet varmuutta ja työkaluja nuorten kanssa työskentelyyn. Opinnäytetyötämme tehdessä, meille on myös korostunut tasa-arvon ja osallisuuden edistämisen, sekä nuoren aidon kuulemisen ja arvostamisen merkitys nuoren elämänhallinnan tukemisen lähtökohdina. Olemme oppineet ymmärtämään paremmin myös koulun merkityksestä nuoren elämässä ja syrjäytymisen ehkäisyssä. Prosessin aikana opimme paljon myös tutkimuksen tekemisestä. Vaikka

opinnäytetyön tekeminen tuntui ajoittain työläältä prosessilta, oli se silti mielenkiintoinen ja antoisa projekti. Opinnäytetyöprosessi on myös lisännyt ammatillisia valmiuksiamme, parantaen taitojamme soveltaa teorian tietoa käytäntöön.

Opinnäytetyötämme voidaan hyödyntää kaikkialla nuorten parissa työskenneltäessä, mutta erityisesti eri sairaalakouluilla. Työtämme voidaan hyödyntää sairaalakoululla uusien työntekijöiden perehdyttämisessä kerrottaessa siitä, millaisia seikkoja tulee huomioda nuorten kanssa työskenneltäessä. Opinnäytetyömme tuloksia voidaan hyödyntää myös sairaalakoulusta kerrottaessa nuorelle ja hänen vanhemmilleen. Opinnäytetyötämme voisi hyödyntää jatkossa tekemällä keskeisistä tuloksista kirjallisen, helpommin luettavissa olevan oppaan uusille työntekijöille tai muille nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille. Myös haastavassa elämäntilanteessa olevat nuoret ja heidän vanhempansa voisivat hyötyä tällaisesta oppaasta, jossa konkreettisesti kerrotaan seikkoja, jotka tukevat nuoren elämänhallintaa.

Haluamme kiittää opinnäytetyömme yhteistyösairaalakoulua.

LÄHTEET

Alanen, O. & Kotkavuori, A. 2014. Välittämisen ammattilaiset. Vamoksen käsikirja etsivään nuorisotyöhön. Helsingin diakonissalaitos. Helsinki: Libris Oy.

Autio, K. 2015. Miten myönteinen tunnistaminen ammatillisena työotteena haastaa työntekijän? Teoksessa J. Häkli, K. P. Kallio & R. Korkiamäki (toim.) Myönteinen tunnistaminen. Tampere: Juvenes, 112–117.

Cacciatore, R., Kortenieniemi-Poikela E. & Huovinen, M. 2009. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa. Helsinki: WSOY.

Dunderfelt, T. 2006. Voimavarana itsetuntemus. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Ellonen, N. 2008. Kasvuyhteisö nuoren turvana. Tampere: Juvenes Print.

Eriksson, P. & Koistinen, K. 2005. Monenlainen tapaustutkimus. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.

Haasjoki, E. & Ollikainen, T. 2010. Mikä sun mieltä painaa? Kriisit nuoruudessa ja mielenterveyden tukeminen koulussa. Turun kriisikeskus. Suomen Mielenterveysseura. Turku: SMS-tuotanto Oy.

Hietala, T., Kaltiainen, T., Metsärinne, U. & Vanhala, E. 2010. Nuori ja mieli –koulu mielenterveyden tukena. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Häkli, J., Kallio, K.P. & Korkiamäki, R. 2015. Myönteinen tunnistaminen –näkökulmia hyvinvoinnin edistämiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen. Teoksessa J. Häkli, K. P. Kallio & R. Korkiamäki (toim.) 2015. Myönteinen tunnistaminen. Tampere: Juvenes, 9–35.

Kajaanin ammattikorkeakoulu. 2017. Teemoittelu. Viitattu 9.10.2017.
<http://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Laadullisen-analyysi-ja-tulkinta/teemoittelu>.

Karrasch, M., Lindblom-Ylänne, S., Niemelä, R., Päivänsalo, T-M. & Tynjälä, P. 2011. Lukion psykologia 2. Keuruu: Otava.

Karvonen, R. Nuoret ja stressi. 2009. Teoksessa Lämsä, A-L. (toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 159–170.

Keltikangas-Järvinen, L. 2008. Temperamentti, stressi ja elämäntapa. Helsinki: WSOY.

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Hyvä itsetunto. Helsinki: WSOY.

Keskinen, J., Kääriäinen, A., Oravisto, J., Pitkänen R. & Tukiala, A-K. 2012. Asiakastyö kohtaamisena –reseptejä vastavuoroisuuteen – opas. Helsinki: Socca –Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus ja Heikki Waris –instituutti.

Kiilakoski, T. 2014. Koulu on enemmän. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat. Tampere: Juvenes Print.

Kumpulainen, K., Aronen, E., Ebeling, H., Laukkanen, E., Marttunen, M., Puura K. & Sourander A. 2016. Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Duodecim.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2012. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Lindfors, E. 2011. Hyvä arki lasten ja nuorten arvioimana. Teoksessa Marjanen P. & Lindfors, E (toim.) Lapsen ja nuoren hyvä arki. Helsinki: Edita Prima Oy, 18 – 37.

Lämsä, A-L. 2009. Lasten ja nuorten suhde kouluun. Teoksessa Lämsä, A-L. (toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 33–57.

Lämsä, A-L., Kiviniemi, L. & Pönkkö, M-L. 2009. Kiusatun leima ja itsetuhoinen elämäntapa. Teoksessa Lämsä, A-L. (toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 97–109.

Mattila, K-P. 2009. Arvostava kohtaaminen arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Moberg, S., Hautamäki, J., Kiviranta, J., Lahtinen, U., Savolainen, H. & Vehmas, S. 2015. Erityispedagogiikan perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

Rajantie, J. 2002. Lasten sairaudet Suomessa. Teoksessa Huttunen, N-P. (toim.) Lasten ja nuorten sairaudet. Porvoo: WSOY, 35–39.

Riihinen, O. 1996. Elämänhallinta -käsitteen erittelyä ja ongelmia. Teoksessa Raitasalo, R. (toim.) Elämänhallintaa etsimässä. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 13. Helsinki: Kelan omatarvepaino, 16–34.

Rostila, I. 2001. Tavoitelähtöinen sosiaalityö, voimavarakeskeisen ongelmaratkaisun perusteet. Jyväskylä: SoPhi 61.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 31.8.2017. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html.

Sairaalaopetus. 2017. Avohoidossa olevien oppilaiden opetus. Viitattu 30.10.2017. <http://www.sairaalaopetus.net/sairaalaopetus/avohoidossa-olevien-oppilaiden-opetus/>.

Sairaalaopetus. 2017. Kolmiportainen tuki. Viitattu 20.11.2017. <http://www.sairaalaopetus.net/hyva-tietaa/kolmiportainen-tuki/>.

Sennett, R. 2012. Together. The Rituals, Pleasures and Politics of Cooperation. New Haven: Yale University Press.

Sinkkonen, J. & Korhonen, L. 2015. Pulassa lapsen kanssa. Helsinki: Duodecim Oy.

Särkelä, A. 2001. Välittäminen ammattina. Näkökulmia sosiaaliseen auttamistyöhön. Tampere: Vastapaino.

TAMK sosiaaliala. 2016. Sosiaalialan kompetenssit. Viitattu 25.11.2016. <http://sosiaaliala.blogs.tamk.fi/aloitussivu/sosiaalialan-kompetenssit/>.

Tilus, P. (toim.) 2008. Sairaalakoulut. Saireke-hankkeen raportteja 2:2008. Jyväskylä: Kopijyvä.

Tilus, P. 2008. Sairaalaopetuksen kehittämishanke 2005-2008. Saireke –hankkeen raportteja 2008:3. Jyväskylä: Kopijyvä.

Tilus, P., Ekqvist, N., Heikkinen, T. Kilvelä, R., Papunen, L. & Ruutu, P. 2011. Sairaalaopetuksen laatukriteerit. Sairaalaopetuksen kehittämistoiminnan julkaisuja 2011:1. Jyväskylä: Kopijyvä.

Tilus, P. 2015. Sairaalaopetus laadukkaan opinpolun tukena. Sairaalaopetuksen kehittämistoiminta. Loppuraportti. Muurame: Grafipepe Ky.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2016. Eettinen ennakoarvointi ihmistieteissä. Viitattu 1.12.2016. <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakoarvointi-ihmistieteissa>.

Uutela, A. 1996. Ulkoinen ja sisäinen elämänhallinta ja sairauskäyttäytyminen. Teoksessa Raitasalo, R. (toim.) Elämänhallintaa etsimässä. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia. Helsinki: Kelan omatarvepaino, 49–56.

Veivo-Lempinen, L. Nuoren aito kohtaaminen. 2009. Teoksessa Lämsä, A-L. (toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 85–94.

Vilen, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2003. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Porvoo: WSOY.

Virjonen, K. 1995. Ammatillisen auttamistyön lähtökohtia. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Hyvät vastaanottajat,

Nuoruus on elämänvaiheena merkittävä, mikä tuo mukanaan monia muutoksia. Sairaalakoulun tarjoama tuki on korvaamatonta, jotta perusopetus voidaan taata myös nuoren elämäntilanteen ollessa haastava. Olemme kolme sosionomiopiskelijaa Oulun ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä (kyseinen sairaalakoulu) yhteistyössä (yhteistyötaho) kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla, miten haastavassa elämäntilanteessa olevan nuoren elämänhallintaa tuetaan. Toteutamme opinnäytetyön haastatteleamalla teitä (kyseisen sairaalakoulun) opettajia ja ohjaajia. Tavoitteenamme on, että voisitte hyödyntää opinnäytetyömme tuottamaa tietoa nuorten elämänhallinnan tukemiseen.

Tarkoituksena on tehdä yksilöhaastattelut, jotka nauhoitetaan luotettavien tulosten saamiseksi. Osallistuminen on vapaaehtoista ja sen voi keskeyttää tarvittaessa. Nauhoitettu haastattelu tullaan tuhoamaan opinnäytetyön valmistuttua. Osallistujien henkilöllisyys ei tule esille opinnäytetyön missään vaiheessa ja työ julkaistaan niin, ettei henkilöitä tunnisteta. Toteutamme yksilöhaastattelut kevään aikana. Olemme sopineet apulaisjohtaja (nimi) kanssa, että haastattelut tehdään teidän työaikanaan (kyseisen sairaalakoulun) tiloissa. Olemme vielä myöhemmin yhteydessä, jotta voimme sopia tarkemmat haastatteluajat.

Kiitämme etukäteen osallistumisestanne tutkimukseemme. Kokemuksenne ovat meille tärkeitä. Mikäli teillä on kysyttävää tutkimukseen liittyen, pyydämme teitä olemaan meihin yhteydessä puhelimitse. Opinnäytetyö valmistuu syksyllä 2017 ja sen voi käydä lukemassa internetsivuilta www.theseus.fi

Ystävällisin terveisin: Mari Hyry, Kristiina Ikäläinen ja Tiia Jylhä

Yhteyshenkilö: Tiia Jylhä (opiskelijan puhelinnumero)

Kohtaaminen

- hyväksyvä kohtaaminen
- turvallinen ympäristö
- kokonaisvaltainen, holistinen lähestymistapa
- läsnäoleva aikuinen
- luottamuksellinen suhde

Osallisuus

- aikuisen esimerkillä opettaminen (aikuisten keskinäiset suhteet ja vuorovaikutus)
- yhteisöllisyys
 - opettajien toimintakulttuuri
 - jokainen kiinnostunut auttamisesta ja siitä, mikä oppilaalle tärkeää
 - ei tarvitse piilotella keneltäkään omia haasteita
- ohjeiden, sääntöjen ja normien noudattaminen ja niissä pysyminen
- tuetaan sosiaaliseen kanssakäymiseen ja ryhmässä toimimiseen
- sosiaalisiin tilanteisiin ”siedättäminen”
- eri tapojen tarjoaminen osallisuuden mahdollistumiseen
 - esim. musatunnilla tai tapahtuman järjestelyssä, juhlissa

Arkirutiinit

- arjen struktuuri ja ennakoitavuus
 - esim. käydään läpi alusta asti, jos lähdetään jonnekin jo edellisellä viikolla. Ja mietitään ja sanotaan ääneen, mitä pelkoja se herättää, jotta voidaan ennakoida ahdistusta herättäviä tilanteita ja miettiä toimintatapoja niiden varalle
- oppimistavoitteiden asettaminen
- perustarpeista huolehtiminen (ravinto, lepo, liikunta ym.)

Itsetunnon vahvistaminen

- rohkaiseminen, haasteita kohti meneminen
- haasteiden ja syiden nimeäminen ja hyväksyminen
- omien vahvuuksien näkyviin tuominen
- tarjotaan onnistumisen kokemuksia
 - jolloin sitoutuminen kasvaa (esim. eri mittainen koulupäivä)
- yrittäminen riittää onnistumiseen
- pienin askelin eteneminen/vaihtoehtojen tarjoaminen
 - koulupäivän pituus
 - bussilla kulkeminen kouluun
 - tunnille osallistuminen
- välitavoitteiden asettaminen
 - tauot tunteilla
- tavoitteiden saavutettavuus
- myönteisen minäkuvan vahvistaminen
- positiivinen suhtautuminen tulevaisuuteen
- positiivisen palautteen antaminen myös vertaisten kuullen

Yksilöllisyys ja itsetuntemuksen vahvistaminen

- keinot ahdistuksenhallintaan
 - tilanteiden läpi käyminen alusta loppuun ennakoidusti
 - pahinten mahdollisten tilanteiden ennakoiminen ja toimintamallien miettiminen niiden varalle
 - pala kerrallaan eteneminen
- elämänhallintaa heikentävien asioiden tunnistaminen ja sanallistaminen, läpi käyminen
 - esim. somatisoiminen
 - yhteinen näkemys ongelmasta
- konkreettisten tavoitteiden asettaminen ja niissä pysyminen
- voimavarojen suhteuttaminen tavoitteisiin
- konkreettisten keinojen opettelu omaan elämänhallintaan
- vastuuttaminen
- omien rajojen tunnistaminen ja rehellisyys itselle
 - mihin pystyy ja on pystyttävä, jos esim. menee ammattikouluun